

Research Paper

Identifying and Prioritizing the Optimal Governance Indicators of Sustainable Tourism in Khuzestān Province

Mahnāz Hosseini Siāhgoli¹, Majid Goodarzi²

1. Postdoctoral Researcher, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

2. Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

 DOI: 10.22124/GSCAJ.2025.29317.1336

Received: 2024/12/23

Accepted: 2025/12/02

Abstract

Through effective policymaking, meticulous planning, and comprehensive collaboration, urban governance can foster sustainable tourism, simultaneously delivering economic, social, and environmental benefits. However, achieving this requires identifying and prioritizing key indicators of *good governance* for sustainable tourism. This study aimed to identify and prioritize the indicators of good governance for sustainable tourism in Khuzestān Province. Methodologically, it was descriptive research in terms of data collection and an applied-developmental study in terms of purpose. The statistical population comprises two groups: delphi panel of 50 experts in tourism and urban management. The target population, included urban planning managers, specialists, and university professors. Data was collected using a DEMATEL questionnaire, designed through a three-round Delphi technique. To analyze the data, establish cause-effect relationships, and determine the weight of each indicator, the hybrid DANP (DEMATEL-ANP) technique was employed. The study revealed that institutional and economic indicators hold greater significance in Khuzestān Province. This implies that appropriate laws and regulations, robust economic infrastructure, and government support for the tourism industry are essential for the province's sustainable tourism development. Conversely, while social and environmental indicators were relatively less prioritized, they remain critically important. Coastal and marine areas, as integral components of Khuzestān's tourism potential, play a key role in attracting tourists and advancing sustainable tourism. However, environmental considerations, particularly the protection of coastal and marine ecosystems, must be rigorously addressed alongside tourism development. These findings emphasize the importance of urban governance in the development of sustainable tourism and the need to pay attention to various indicators, including institutional, economic, social, and environmental indicators. They also highlight the role of beaches and the sea in the development of sustainable tourism and the need to pay attention to environmental protection in this regard. The results of this study can be a useful guide for policymakers and urban planners of Khuzestān province in developing sustainable tourism and optimally utilizing the capacities of beaches and the sea.

Keywords: Tourism, Optimal Governance, Sustainable Tourism, DNAP, Khuzestān Province.

Highlight

- Good governance forms the foundation of sustainable tourism development.
- in Khuzestān Province, institutional and economic indicators hold greater priority, while social and environmental dimensions also play a significant role.

Extended Abstract

Introduction

Given that sustainable tourism is now recognized as a critical driver of sustainable urban development, the complexities of this industry and its far-reaching impacts on the environment and local communities

* Corresponding Author: m.goodarzi@scu.ac.ir

necessitate meticulous and comprehensive planning. Among the most influential factors in advancing sustainable tourism is effective governance. Governance serves as the foundation for planning, guiding and regulating tourism activities. In essence, sustainable tourism requires effective governance structures, evidence-based policies, and robust evaluation mechanisms to thrive. This underscores that good governance is the linchpin for achieving sustainable development in the tourism sector. Optimal governance in tourism serves as a critical management tool to establish equilibrium among diverse sectors and facilitate sustainable development. This approach ensures: Effective guidance and management of tourism activities, Optimal resource utilization, Environmental conservation, Enhanced quality of life for local communities. As such, good governance represents a multidimensional concept that: Examines various approaches to better understand tourism management and governance, Plays a pivotal role in balancing, Diverse societal needs, Sustainable tourism development requirements. This framework demonstrates how sound governance principles can harmonize economic, environmental, and social objectives within the tourism sector. Consequently, it can be argued that achieving this goal requires a comprehensive and efficient model of good governance in the tourism sector. Given the critical role of sound governance in urban sustainable tourism, identifying and prioritizing key indicators in this domain represents an essential step for performance evaluation and developing effective management programs. This becomes particularly crucial when numerous proposed indicators exist for assessing tourism governance quality. Thus, this study sought to answer: How should indicators of good governance for sustainable tourism be prioritized in Khuzestan Province?

Extensive research confirms that effective governance in sustainable tourism encompasses multiple critical dimensions. While scholars agree on this principle, there remains disagreement about the specific indicators for measuring these aspects. To conduct a holistic assessment of tourism governance in a given context, a robust set of indicators is required, one capable of evaluating: all facets of tourist-environment interactions, the consequences of implemented measures

Methodology

This study aimed to identify and prioritize the indicators of good governance for sustainable tourism in Khuzestān Province by employing a mixed-method approach. In the first phase, key indicators were identified through a comprehensive literature review. Subsequently, the DEMATEL-based network analysis method was applied to prioritize these indicators, enabling a deeper understanding of the relationships among them. For data collection in the quantitative phase, a structured DEMATEL questionnaire was utilized. These questionnaires, designed based on findings from the qualitative phase, were distributed either in person or virtually to five experts. Using these questionnaires, the relationships among the various indicators and their levels of influence on one another were examined. To ensure the reliability of the questionnaires, a retest method was employed, demonstrating that the research tools used were both valid and reliable for collecting accurate and dependable data. As mentioned, the first phase of this research focused on the qualitative aspect, employing an in-depth literature review method. The second phase was based on quantitative study. Using the findings from the qualitative phase, the study utilized the DEMATEL method, based on a network analysis approach, to explore the relationships among the studied domains and assign weights to them. For data collection, structured DEMATEL questionnaires were developed based on the dimensions and criteria identified in the qualitative phase. These questionnaires were completed either in person or virtually. The questionnaires included a table of components where experts assessed the relationships and degrees of influence among them. The questionnaires were standardized and had been used in similar studies. To assess reliability, a post-test method was conducted. After the initial distribution of the questionnaires, they were sent again to the same five participating experts to confirm that the correlation of responses was at least 70% and that the p-value was less than 0.05, indicating acceptable reliability.

The statistical population of this study consisted of 50 experts in tourism, urban management, and urban planning, who were selected purposefully. These experts had specific qualifications, such as advanced academic degrees, relevant work experience, and expertise in the research topic. To measure the reliability of the research instrument, the retest method was used, resulting in a Cronbach's alpha coefficient of 0.93, indicating very high reliability.

The study indicators were derived from a comprehensive review of the literature and previous studies in the field of good governance for sustainable tourism. These indicators were then refined and finalized using the Delphi method, with input from a panel of domain specialists. Consequently, based on the theoretical framework, five main indicators and 22 sub-indicators were identified. These were incorporated into a Delphi questionnaire and presented to experts (panel members) using a 5-point Likert scale.

Results and discussion

the opinions of experts in the fields of tourism, urban management, and urban planning were utilized. Using the Delphi method, experts' opinions have been collected and analyzed in the form of a decision-making matrix. This matrix shows the relative importance of each criterion from the point of view of experts. In this research, to

determine the relative importance of the criteria, the combined method of DEMATEL and ANP has been used. In this research, to determine the relative importance of the criteria, the combined method of DEMATEL and ANP has been used. The most effective dimensions are assigned to institutional index (I), economic index (E), and socialization disorder (D), environmental index (EN), population index (P) and tourist index (T). Also, based on the findings of Table 11 and Figure 5, transparency (I2), justice (I3), inter-sectoral coordination (I5), efficiency and effectiveness (I6) and participation (I8) have the most interaction with the favorable governance of sustainable tourism and other indicators except Effective indicators have the least interaction with the desired governance of sustainable tourism, and this indicates the strong role of institutional indicators and its strong impact on sustainable tourism. Accordingly, the prioritization of the studied indicators revealed that the institutional index with a score of 0.2331 ranked first, economic indicators with a score of 0.2018 ranked second, the tourist-related index with a score of 0.1972 ranked third, the environmental index with a score of 0.1926 ranked fourth, and the population index with a score of 0.1753 ranked fifth.

Conclusion

Previous studies (Esmaeilzadeh, 2022; Rasoulvar et al., 2021; Hashemi Bistooni & Shams, 2019) have clearly demonstrated a direct relationship between good urban governance and sustainable tourism development. The findings of the present study also confirm this relationship and align with the results of other research (Qadari et al., 2023; Gautam & Bhalla, 2024; Wan et al., 2022; ...). However, a closer examination of previous studies reveals that most of them have focused on only one or two specific dimensions of governance (such as institutional, participatory, or transparency-related aspects) while neglecting a more comprehensive analysis of various governance dimensions. In contrast, the present study identifies and prioritizes all dimensions of effective tourism governance, offering a broader perspective on the subject.

Another notable point is the divergence of this study's findings from those of certain other research (Lohr, 2024; Pazoki et al., 2021; Aminiān & Seyed-Naqavi, 2018), which consider economic indicators and attitudes as the most critical factors. These differences can be attributed to variations in the studied communities and the insufficient attention given to the role of institutional factors in some of these studies.

Overall, the findings of this research indicated that effective governance plays a crucial role in sustainable tourism development. To achieve this, all governance dimensions (institutional, economic, social, environmental, etc.) must be considered simultaneously.

The results showed that in Khuzestān province, institutional and economic indicators are more important. This means that having appropriate laws and regulations, strong economic infrastructure and government support for the tourism industry is necessary for the sustainable development of this industry in the province. On the other hand, although social and environmental indicators are less important, they still play an important role.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

Citation:

Hosseini Siāhgoli, M., Goodarzi, M. (2026). Identifying and Prioritizing the Optimal Governance Indicators of Sustainable Tourism in Khuzestān Province. *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 7 (1), pp. 39-59. DOI: 10.22124/GSCAJ.2025.29317.1336

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to *Geographical studies of Coastal Areas Journal*. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان

مهناز حسینی سیاه‌گلی^۱، مجید گودرزی^{۲*}

۱. پژوهشگر پسادکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
۲. دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

DOI: 10.22124/GSCAJ.2025.29317.1336

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱۰/۰۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۹/۱۱

چکیده

حکمرانی شهری با نقش محوری خود در توسعه گردشگری پایدار، از طریق سیاست‌گذاری‌های مؤثر، برنامه‌ریزی دقیق و مشارکت همه‌جانبه، می‌تواند به رونق گردشگری پایدار منجر شود و منافع اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را به‌طور هم‌زمان تأمین کند. پژوهش حاضر با هدف شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان انجام شده است. این پژوهش از نظر روش گردآوری داده‌ها توصیفی و از نظر هدف توسعه‌ای کاربردی است. جامعه آماری شامل دو بخش است: پانل دلفی متشکل از ۵۰ نفر از خبرگان حوزه گردشگری و مدیریت شهری و جامعه مورد مطالعه که شامل مدیران و کارشناسان برنامه‌ریزی شهری و اساتید دانشگاه است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه دیمتل است که برای طراحی آن از تکنیک دلفی طی سه راند استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد که در استان خوزستان، شاخص‌های نهادی و اقتصادی از اهمیت بیشتری برخوردارند. این بدان معناست که وجود قوانین و مقررات مناسب، زیرساخت‌های اقتصادی قوی و حمایت دولت از صنعت گردشگری، برای توسعه پایدار این صنعت در استان ضروری است. در مقابل، شاخص‌های اجتماعی و زیست‌محیطی اگرچه اهمیت کمتری دارند، اما همچنان نقش مهمی ایفا می‌کنند. سواحل و دریا به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از پتانسیل‌های گردشگری استان خوزستان، نقش مهمی در جذب گردشگر و توسعه گردشگری پایدار ایفا می‌کنند. با این حال، در نظر گرفتن ملاحظات زیست‌محیطی و حفاظت از اکوسیستم‌های ساحلی و دریایی در کنار توسعه گردشگری ضروری است. این یافته‌ها بر اهمیت حکمرانی شهری در توسعه گردشگری پایدار و لزوم توجه به شاخص‌های مختلف از جمله شاخص‌های نهادی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تأکید دارند. همچنین، نقش سواحل و دریا در توسعه گردشگری پایدار و لزوم توجه به حفاظت از محیط زیست در این راستا را برجسته می‌سازند. نتایج این پژوهش می‌تواند راهنمای مفیدی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری در استان خوزستان در جهت توسعه گردشگری پایدار و بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌های سواحل و دریا باشد.

واژگان کلیدی: گردشگری، حکمروایی مطلوب، گردشگری پایدار، DNAP، استان خوزستان.

نکات برجسته:

- حکمرانی مطلوب، زیربنای توسعه پایدار گردشگری است.
- در استان خوزستان شاخص‌های نهادی و اقتصادی از اولویت بیشتری برخوردارند، درحالی‌که ابعاد اجتماعی و زیست‌محیطی نیز نقش مهمی ایفا می‌کنند.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. مقدمه

با توجه به اینکه امروزه گردشگری پایدار، به عنوان روشی مؤثر برای دستیابی به توسعه پایدار شهری، در سطح جهانی مورد توجه قرار گرفته است (Gautam & Bhalla, 2024: 2)؛ اما پیچیدگی‌های این صنعت و تأثیرات گسترده آن بر محیط‌زیست و جوامع محلی، ضرورت برنامه‌ریزی دقیق و جامع را دوچندان می‌کند؛ زیرا بدون یک نقشه راه روشن، گردشگری نه تنها به توسعه پایدار کمک نمی‌کند، بلکه می‌تواند به تخریب محیط‌زیست و جوامع محلی منجر شود. در واقع برنامه‌ریزی صحیح، کلید اصلی بهره‌برداری از مزایای گردشگری و کاهش اثرات منفی آن است (صباحی گراغانی و مرصوصی، ۱۴۰۰: ۱۶۶). این در حالی است که می‌توان گفت که یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در توسعه گردشگری پایدار، حکمرانی مؤثر است. حکمرانی، به عنوان پایه و اساس برنامه‌ریزی، نقش هدایت و کنترل فعالیت‌های گردشگری را ایفا می‌کند (De Souaa et al, 2017: 2). در واقع، گردشگری پایدار برای توسعه و مدیریت خود به حکمرانی، سیاست‌ها و ابزارهای ارزیابی کارآمد نیازمند است (Pan et al, 2018). این امر نشان می‌دهد که حکمرانی مطلوب، کلید اصلی برای دستیابی به توسعه پایدار در صنعت گردشگری است (Wesley & Pforr, 2010: 11)، بنابراین می‌توان گفت که گردشگری پایدار، به دلیل تعامل پیچیده بین بخش‌های عمومی، خصوصی و مدنی، یک حوزه جذاب برای مطالعه حکمروایی است که تاکنون مدیریت گردشگری عمدتاً به صورت متمرکز و تحت کنترل دولت بوده است ولی امروزه گردشگری پایدار به صورت رویکردی مشارکتی تر و غیرمتمرکز مورد توجه قرار گرفته است (قادری و همکاران، ۱۴۰۲: ۴۲)؛ که این امر بیانگر این است که حکمروایی مطلوب در گردشگری می‌تواند به عنوان یک ابزار مدیریتی، به ایجاد تعادل بین این بخش‌ها و دستیابی به توسعه پایدار کمک کند (امینیان و سید نقوی، ۱۳۹۷: ۶۹). این رویکرد، با هدایت و مدیریت مؤثر گردشگری، تضمین‌کننده بهره‌برداری بهینه از منابع، حفظ محیط‌زیست و بهبود کیفیت زندگی جوامع محلی است (Becken & Loehr, 2024: 1745)؛ که در کشورهای در حال توسعه در استقرار و نهادینه‌سازی جامعه مدنی جایگاه ویژه‌ای داشته است (ضیایی و اسدیان اردکانی، ۱۴۰۰: ۱)؛ بنابراین می‌توان بیان کرد که حکمروایی خوب مفهوم چندوجهی است که کمک می‌کند تا رویکردهای مختلفی را برای درک بهتر حاکمیت و مدیریت صنعت گردشگری بررسی شوند و در ایجاد تعادل بین نیازهای مختلف جامعه و توسعه پایدار گردشگری نقش اساسی و ویژه‌ای داشته باشد (Chaperon, 2017: 24).

محدوده مورد مطالعه در این پژوهش استان خوزستان بالغ بر ۴۷۱۰۵۰۹ نفر است که با دارا بودن جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی متنوع، از پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری پایدار برخوردار است. با این حال، به دلیل چالش‌هایی مانند مسائل زیست‌محیطی، نیاز به بهبود حکمروایی گردشگری در این استان احساس می‌شود در واقع حکمروایی پایدار گردشگری و نقش سواحل و دریا در استان خوزستان، دو موضوع به هم پیوسته و حیاتی برای توسعه این استان هستند. در واقع حکمروایی پایدار گردشگری به معنای ایجاد و اجرای سازوکارهایی است که ضمن توسعه صنعت گردشگری، منافع اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را به طور همزمان تأمین کند. این امر مستلزم مشارکت همه ذینفعان، از جمله دولت، بخش خصوصی، جوامع محلی و گردشگران است. و سواحل و دریا به عنوان یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری استان خوزستان، نقش بسزایی در جذب گردشگر و رونق اقتصادی منطقه ایفا می‌کنند. این سواحل و دریاها، علاوه بر زیبایی طبیعی، فرصت‌های متنوعی را برای فعالیت‌های گردشگری مانند شنا، قایق‌سواری، ماهیگیری و غواصی فراهم می‌کنند. بنابراین می‌توان گفت که حکمروایی پایدار گردشگری می‌تواند نقش مهمی در توسعه و بهره‌برداری بهینه از سواحل و دریاها، استان خوزستان ایفا کند. با تدوین و اجرای سیاست‌های مناسب، می‌توان از این جاذبه‌های طبیعی به گونه‌ای استفاده کرد که ضمن جذب گردشگر و ایجاد اشتغال، از تخریب محیط زیست و آسیب به جوامع محلی جلوگیری شود. برای مثال، می‌توان با ایجاد مناطق حفاظت‌شده دریایی، از تنوع زیستی سواحل و دریاها محافظت کرد و با ارائه آموزش‌های لازم به جوامع محلی، آنها را در توسعه گردشگری پایدار مشارکت داد. همچنین، می‌توان با وضع قوانینی، از ساخت‌وسازهای بی‌رویه در سواحل جلوگیری کرد و با مدیریت صحیح پسماندها، از آلودگی دریاها کاست. در مقابل، عدم توجه به حکمروایی پایدار گردشگری می‌تواند منجر به تخریب سواحل و دریاها، کاهش جذب گردشگر و آسیب به اقتصاد و جوامع محلی شود.

در همین راستا می‌توان گفت که توسعه پایدار گردشگری در استان خوزستان، نیازمند توجه به حکمروایی پایدار گردشگری و نقش سواحل و دریا است. با ایجاد سازوکارهای مناسب و مشارکت همه ذینفعان، می‌توان از این جاذبه‌های طبیعی به گونه‌ای استفاده کرد که ضمن رونق اقتصادی منطقه، از محیط زیست و جوامع محلی نیز محافظت شود.

اهمیت پرداختن به موضوع شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان، به‌ویژه با تأکید بر نقش سواحل، به دلایل متعددی قابل توجه است. گردشگری به‌عنوان یک منبع مهم درآمد و اشتغال، می‌تواند به تنوع اقتصادی استان کمک کرده و از وابستگی بیش از حد به نفت بکاهد. توسعه زیرساخت‌ها و معرفی فرهنگ و تاریخ غنی استان نیز از دیگر مزایای توسعه گردشگری است. سواحل استان خوزستان با زیبایی‌های طبیعی خود، جاذبه‌های گردشگری متنوعی را ارائه می‌دهند و پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری دریایی دارند. با این حال، توسعه گردشگری باید به‌گونه‌ای باشد که به محیط زیست آسیب نرساند و با مشارکت جامعه محلی انجام شود. حکمروایی پایدار گردشگری با ایجاد تعادل بین منافع اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، می‌تواند به توسعه پایدار استان خوزستان کمک کند. در همین راستا شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار، به برنامه‌ریزان و مدیران کمک می‌کند تا برنامه‌های توسعه گردشگری را بر اساس این شاخص‌ها تدوین و اجرا کنند. با استفاده از این شاخص‌ها، می‌توان عملکرد برنامه‌های توسعه گردشگری را ارزیابی و بر آنها نظارت کرد و در صورت نیاز، تغییرات لازم را اعمال کرد. وجود شاخص‌های مشخص برای حکمروایی پایدار گردشگری، می‌تواند به جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در این بخش کمک کند. با توجه به اهمیت گردشگری و نقش سواحل در توسعه استان خوزستان، شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار، امری ضروری است. این امر می‌تواند به توسعه پایدار گردشگری در استان، حفاظت از محیط زیست، جذب مشارکت جامعه محلی و بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی منطقه کمک کند.

با توجه به مطالب بالا می‌توان گفت برای دستیابی به این هدف، نیازمند یک الگوی جامع و کارآمد از حکمروایی مطلوب در بخش گردشگری می‌باشد و با توجه به اهمیت حکمروایی مطلوب در گردشگری پایدار شهری، شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های کلیدی این حوزه، گامی ضروری در راستای ارزیابی عملکرد و تدوین برنامه‌های مدیریتی مؤثر است. این امر به‌ویژه در شرایطی که تعداد زیادی شاخص برای سنجش حکمروایی مطلوب گردشگری پیشنهاد شده است، از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود؛ بنابراین پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان چگونه است؟

۲. مبانی نظری

ظهور موضوعات جدید در مطالعات شهری، ازجمله حکمرانی خوب شهری، با تحولات در زمینه‌های مختلف، مانند پدیده‌های جغرافیایی تسهیل می‌شود (Van der, 2021: 117). درواقع حکمروایی مطلوب شهری فصل مشترک تمام کنشگران اجتماعی است و ریشه در چشم‌انداز مدیریت عمومی نو دارد که از اواخر دهه ۱۹۸۰ با ابتکار بانک جهانی و مرکز اسکان بشر سازمان ملل و سایر نهادهای بین‌المللی در ادبیات توسعه وارد شده است و درواقع رهیافتی ساختارشکنانه به برنامه‌ریزی توسعه شهری دارد و با مشارکت و کنش متقابل میان بازیگران اصلی مدیریت شهری یعنی جامعه مدنی، حکومت و بازار و بخش خصوصی شکل گرفته است. از همین رو، مراکز علمی و تحقیقاتی و سازمان‌های بین‌المللی توسعه در طی چند دهه اخیر با تشدید مسائل حوزه مدیریت شهری و در پی تحقق پایداری شهری و پایداری مدیریتی به چاره‌جویی پرداخته، رویکرد حکمروایی مطلوب شهری را به‌عنوان اثربخش‌ترین، کم‌هزینه‌ترین و پایدارترین شیوه اعمال مدیریت شهری معرفی نموده‌اند (مشکینی و مؤذنی، ۱۳۹۴: ۹۹). درواقع می‌توان گفت که حکمرانی شامل ساختارها و فرایندهای مورد استفاده برای تصمیم‌گیری و اشتراک قدرت در جوامع است (Mousavi et al, 2024: 2). به گفته کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه، حکمرانی خوب با ماهیت مشارکتی، پایبندی به حاکمیت قانون، شفافیت، پاسخگویی، ایجاد اجماع، فراگیر بودن، اثربخشی، کارایی و مسئولیت‌پذیری مشخص می‌شود (رضاپور و همکاران، ۱۴۰۰: ۹۱).

۲-۱. حکمروایی مطلوب گردشگری

حکمروایی مطلوب گردشگری به مجموعه‌ای از اصول، قوانین، رویه‌ها و ساختارهایی اشاره دارد که باهدف مدیریت مؤثر و پایدار صنعت گردشگری در یک مقصد مشخص به‌کار گرفته می‌شوند. این مفهوم نشان می‌دهد که چگونه یک مقصد گردشگری می‌تواند با ایجاد تعادل بین منافع اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، به توسعه پایدار دست یابد (Becken & Loehr,).

1745: 2024). یا به مثابه اتخاذ شیوه‌های متفاوتی در مدیریت شهری است که طی آن، تمامی افراد، نهادها و فعالان بخش خصوصی و عمومی ذینفع، در گردشگری شهری، به اعمال مدیریت، برنامه‌ریزی و اجرا برای امور گردشگری می‌پردازند که شامل مدیریت یکپارچه شهری، مشارکت، پاسخ‌گویی شهروندی، شفاف بودن، کارآمدی و قانون‌مداری است. بوروکراسی شفاف، پاسخ‌گویی دستگاه‌های اجرایی در قبال فعالیت‌های خود، امنیت، فعالیت‌های مدنی و مشارکت فعال شهروندان و ذینفعان و برابری همه افراد، در برابر قانون، تبلور می‌یابد (پیلهور، ۱۳۹۴: ۳۱). بررسی رابطه بین حکمرانی گردشگری پایدار و تحقیقات پیچیدگی حکمرانی و پیچیدگی به‌طور فزاینده‌ای به موضوعات موردعلاقه در تحقیقات گردشگری پایدار تبدیل شده است. حکمرانی با چرخش بیشتر به ساختارهای سیاست‌گذاری شرکتی و شبکه‌ای مشخص شده است. درعین حال، استفاده از مفهوم پیچیدگی در تحقیقات در مورد مقاصد گردشگری و حاکمیت در تلاش برای پرداختن به پیوندها در سیستم‌های شبکه‌ای فزاینده و همچنین ارتباط متقابل ویژگی‌های چندگانه یک مقصد گردشگری، شتاب بیشتری می‌گیرد (Sharpley, 2023: 810).

۲-۲- نظریه‌های حکمروایی و گردشگری پایدار

نظریه ذینفعان: این نظریه بر اهمیت مشارکت تمامی ذینفعان در فرایند تصمیم‌گیری و توسعه گردشگری تأکید دارد. حکمروایی مطلوب، با ایجاد سازوکارهای مناسب برای مشارکت ذینفعان، می‌تواند به توسعه پایدار گردشگری کمک کند. نظریه پایداری: این نظریه بر لزوم توجه به ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری تأکید دارد. حکمروایی مطلوب، با ایجاد تعادل بین این ابعاد، می‌تواند به توسعه پایدار گردشگری منجر شود. نظریه نهادی: این نظریه بر نقش نهادها و قوانین در توسعه گردشگری تأکید دارد. حکمروایی مطلوب، با ایجاد نهادهای قوی و کارآمد و وضع قوانین مناسب، می‌تواند به توسعه پایدار گردشگری کمک کند (Fuseini et al, 2021: 227).

۲-۳. حکمروایی و ابعاد گردشگری پایدار

بعد اقتصادی: حکمروایی مطلوب، با ایجاد شرایط اقتصادی مناسب و جذب سرمایه‌گذاری، می‌تواند به توسعه اقتصادی گردشگری کمک کند.

بعد اجتماعی: حکمروایی مطلوب، با مشارکت جامعه محلی و توجه به نیازهای آنها، می‌تواند به توسعه اجتماعی گردشگری کمک کند.

بعد زیست‌محیطی: حکمروایی مطلوب، با حفاظت از محیط زیست و مدیریت منابع طبیعی، می‌تواند به توسعه زیست‌محیطی گردشگری کمک کند (Marinello et al, 2023).

۲-۴. نقش حکمروایی در توسعه گردشگری پایدار

ایجاد سازوکارهای مشارکت: حکمروایی مطلوب، با ایجاد سازوکارهای مناسب برای مشارکت تمامی ذینفعان، می‌تواند به توسعه گردشگری پایدار کمک کند.

تأمین شفافیت و پاسخ‌گویی: حکمروایی مطلوب، با ایجاد شفافیت در فرایند تصمیم‌گیری و پاسخ‌گویی در برابر ذینفعان، می‌تواند به توسعه گردشگری پایدار کمک کند (فتاح‌زاده، ۱۴۰۳: ۹۲).

حفاظت از محیط زیست: حکمروایی مطلوب، با وضع قوانین و مقررات مناسب و مدیریت منابع طبیعی، می‌تواند به حفاظت از محیط زیست و توسعه گردشگری پایدار کمک کند (حقی و حیدرزاده، ۱۴۰۱: ۲۲).

توسعه اقتصادی و اجتماعی: حکمروایی مطلوب، با ایجاد شرایط اقتصادی مناسب و توجه به نیازهای جامعه محلی، می‌تواند به توسعه اقتصادی و اجتماعی گردشگری کمک کند (Huete-Alcocer et al, 2019: 67).

۳. پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت موضوع، تاکنون پژوهش‌های متعددی در ارتباط با حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار به انجام رسیده که در این بخش گزیده‌ای از این مطالعات در دو بخش مطالعات خارجی و داخلی آمده است:

فارسری (۲۰۲۳) در مقاله‌ای با عنوان "رابطه بین حاکمیت گردشگری پایدار، تاب‌آوری و تحقیقات پیچیدگی گردشگری" ابتدا به بررسی شاخص‌های گردشگری (اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی) و شاخص‌های حکمروایی (مشارکت و انعطاف پذیری) می‌پردازد. نتایج پژوهش وی نشان داد که مدل‌های حکمروایی متداول در گردشگری، به‌ویژه آن‌هایی که بر روابط دولتی- خصوصی تأکید دارند، با انتقاداتی روبرو هستند. این مدل‌ها اغلب به نفع صنعت گردشگری و به ضرر جامعه محلی و محیط‌زیست عمل می‌کنند. از سوی دیگر، رویکردهای مشارکتی نیز در برخی موارد به‌اندازه کافی بر پایداری تمرکز نمی‌کنند. در مقابل، رویکردهای پیچیدگی سازمانی (CAS) با در نظر گرفتن تعاملات پیچیده بین سیستم‌های اجتماعی، اقتصادی و طبیعی، پتانسیل بیشتری برای تحقق گردشگری پایدار و دموکراتیک دارند.

وان و همکاران (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی حکمرانی مقصد گردشگری در مواقع بحران و نقش مشارکت‌های دولتی و خصوصی در بهبود گردشگری" به بررسی شاخص‌های گردشگری (اجتماعی، اقتصادی) و شاخص‌های حکمروایی (مشارکت، شفافیت و پاسخگویی) پرداخت در نتیجه نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که برای ایجاد حکمروایی مطلوب در گردشگری پایدار، همکاری و مشارکت همه ذینفعان از جمله دولت، بخش خصوصی و جامعه محلی ضروری است. دولت باید با ایجاد فضایی شفاف و پاسخگو، زمینه را برای این همکاری فراهم کند.

ایسلام (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی رویکردی جدید در حکمرانی گردشگری پایدار" شاخص‌های گردشگری (اجتماعی و نهادی) و شاخص‌های حکمروایی (مشارکت و رقابت‌پذیری) مورد ارزیابی قرار داد نتایج پژوهش وی نشان داد که حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار، بستری را فراهم می‌کند که در آن همه ذینفعان بتوانند به‌صورت فعال در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت کنند. این امر به ایجاد فرصت‌های جدید، افزایش رقابت‌پذیری مقاصد و تأمین منافع همه گروه‌ها کمک می‌کند.

آقانسب و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی شاخص‌های حکمروایی خوب گردشگری در منطقه ۲۲ شهر تهران" به بررسی شاخص‌های گردشگری (زیرساختی و اقتصادی) به بررسی شاخص‌های حکمروایی (شفافیت، مسئولیت‌پذیری و انعطاف پذیری) پرداخت. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که شاخص‌های حکمروایی گردشگری در منطقه ۲۲ شهر تهران عملکرد نسبتاً خوبی داشته‌اند. به‌ویژه، تعامل مؤثر مسئولان با مردم، شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها و توجه به امنیت زیرساخت‌ها، از جمله نقاط قوت این منطقه بوده‌اند. با این حال، نتایج حاکی از آن است که در حوزه‌هایی مانند امنیت اقتصادی، بهره‌مندی برابر از امکانات و ایمنی مواد غذایی، نیاز به بهبود وجود دارد.

قادری و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای تحت عنوان "بررسی حکمرانی مقصد گردشگری با رویکردی کارآفرینان" به بررسی شاخص‌های گردشگری (اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی) و شاخص‌های حکمروایی (مشارکت، مدیریت یکپارچه و انعطاف پذیری) پرداخت. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که حکمروایی مطلوب در گردشگری شامل ابعاد مختلفی مانند مدیریت یکپارچه، رویکرد کلان، محیط کسب‌وکار گردشگری، فرهنگ گردشگری، کارآفرینی، شاخص‌های حکمرانی و سطوح حکمرانی است. این ابعاد نشان می‌دهند که برای توسعه پایدار گردشگری، نیاز به یک رویکرد جامع و فراگیر داریم که همه جنبه‌های صنعت گردشگری را در نظر بگیرد.

اسماعیل‌زاده (۱۴۰۱) در مقاله‌ای تحت عنوان "نقش حکمروایی خوب در توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: شهرهای تبریز، بناب و کلیبر، استان آذربایجان شرقی)" به بررسی شاخص‌های گردشگری (اجتماعی و مدیریتی) و شاخص‌های حکمروایی (شفافیت و انعطاف پذیری) پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد که کیفیت حکمروایی شهری نقش بسیار مهمی در توسعه پایدار گردشگری ایفا می‌کند؛ به عبارت دیگر، هر چه مدیریت شهری بهتر و شفاف‌تر باشد، گردشگری در آن شهر پایدارتر خواهد بود. عواملی مانند اندازه شهر و ترکیب جمعیتی نیز بر این رابطه تأثیرگذار هستند.

پازکی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی جایگاه حکمروایی خوب در توسعه گردشگری روستایی پایدار شهرستان سرخه" به بررسی شاخص‌های گردشگری (اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و پایداری زیست‌محیطی) و شاخص‌های

حکمروایی (مشارکت و انعطاف پذیری) پرداخت. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که بین شاخص‌های حکمروایی روستایی با متغیرهای پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی - فرهنگی و پایداری زیست‌محیطی رابطه مستقیم، مثبت و قوی برقرار می‌باشد. ضیایی و اسدیان اردکانی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی چهارچوبی برای سطح‌بندی متغیرهای حکمروایی خوب در توسعه پایدار مقصدهای گردشگری در شهرستان میبد" ابتدا به بررسی شاخص‌های گردشگری (اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و نهادی) پرداخت و سپس شاخص‌های حکمروایی (شفافیت، عدالت) را مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که شفافیت و رعایت حقوق مساوی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر حکمروایی خوب هستند. این دو عامل در بالاترین سطح مدل قرار گرفته‌اند و نشان می‌دهند که برای ایجاد یک نظام حکمرانی کارآمد، باید به این دو اصل پایبند بود.

رسال‌ور و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت عنوان "ارزیابی پیشران‌های تأثیرگذار بر تحقق مدیریت سیستمی گردشگری با تأکید بر رویکرد حکمروایی خوب، کلان‌شهر تبریز" به بررسی شاخص‌های گردشگری (سیاسی، اجتماعی - فرهنگی و مدیریتی - نهادی) شاخص‌های حکمروایی (پاسخگویی، عدالت، یکپارچگی و انعطاف پذیری) پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که مدیریت گردشگری در کلان‌شهر تبریز با چالش‌هایی همچون عدم هماهنگی بین سازمان‌ها و فقدان سیاست‌گذاری مناسب روبرو است. باین‌حال، نتایج پژوهش حاکی از آن است که وجود یک رهبری واحد، قوی و پاسخگو، همراه با تعامل بین‌بخشی و تقویت نقش نهادهای غیردولتی می‌تواند به بهبود چشمگیر وضعیت گردشگری در تبریز کمک کند. این یافته‌ها نشان می‌دهند که برای دستیابی به یک مدیریت سیستمی و کارآمد در حوزه گردشگری، نیاز به یک رویکرد یکپارچه و هماهنگ است.

هاشمی بیستونی و شمس (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی تحلیل و ارزیابی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و تأثیر آن بر متغیر توسعه گردشگری در شهر بیستون" به بررسی شاخص‌های گردشگری (اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و پایداری زیست‌محیطی) و شاخص‌های حکمروایی (پاسخگویی، عدالت، مشارکت و قانون مداری) پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که سطح حکمروایی خوب در شهر بیستون، به‌ویژه در زمینه مشارکت شهروندان، پاسخگویی مسئولان و رعایت قانون، پایین است. نتایج آماری نیز این موضوع را تأیید می‌کنند. جالب‌توجه است که بین این شاخص‌ها و توسعه گردشگری رابطه مستقیمی وجود دارد؛ به‌عبارت‌دیگر، بهبود حکمروایی خوب، به‌ویژه در این سه حوزه، می‌تواند به توسعه پایدار گردشگری در شهر بیستون کمک شایانی کند.

امینیان و سید نقوی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان "ارائه الگوی حکمروایی مطلوب گردشگری در ایران" به بررسی شاخص‌های گردشگری (اقتصادی و اجتماعی) و شاخص‌های حکمروایی (پاسخگویی، مسئولیت پذیری و قانون مداری) پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که برای ایجاد یک سیستم حکمروایی مطلوب در صنعت گردشگری، سه شاخص کلیدی اهمیت دارند: مدیریت یکپارچه، تأمین امنیت و توجه به نیازهای بازار هدف. این سه شاخص در کنار هم می‌توانند به توسعه پایدار و ایجاد اشتغال در این صنعت کمک کنند.

تحقیقات گسترده نشان می‌دهد که حکمروایی خوب در گردشگری پایدار از چندین جنبه مهم تشکیل شده است. هرچند محققان در این مورد توافق دارند، اما در انتخاب شاخص‌های دقیق برای سنجش این جنبه‌ها اختلاف نظر وجود دارد. برای دستیابی به یک ارزیابی جامع از وضعیت حکمروایی گردشگری در یک محیط خاص، به مجموعه‌ای از شاخص‌ها نیاز است که بتوانند تمام جنبه‌های تعامل گردشگر با محیط و پیامدهای اقدامات انجام‌شده را پوشش دهند. در این پژوهش، با بررسی منابع مختلف و تطبیق آن‌ها با شرایط خاص استان خوزستان، ۲۲ شاخص کلیدی در پنج بعد اقتصادی - اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی، کالبدی و گردشگری انتخاب شده‌اند. این شاخص‌ها به‌گونه‌ای برگزیده شده‌اند که همپوشانی کمی با یکدیگر داشته باشند و قابلیت تحلیل توسط کارشناسان را فراهم آورند.

وجه تمایز این پژوهش با مطالعات پیشین، توجه هم‌زمان به تمام ابعاد حکمروایی گردشگری پایدار است. درحالی‌که بسیاری از پژوهش‌ها (به‌عنوان مثال، ضیایی و اسدیان اردکانی (۱۴۰۰)) تنها بر مقصد گردشگری و تعداد محدودی از شاخص‌ها تمرکز داشته‌اند، این تحقیق با رویکردی جامع‌تر، تمامی جوانب موضوع را مورد بررسی قرار می‌دهد. علاوه بر این، پژوهش حاضر با بررسی و تطبیق شاخص‌های مختلف از منابع گوناگون (به‌عنوان مثال، فارسی (۲۰۲۳)، وان و همکاران (۲۰۲۲)، آفانسیب و

همکاران (۱۴۰۳)، رسالور و همکاران (۱۴۰۰) و بومی‌سازی آن‌ها با شرایط خاص استان خوزستان، به ارائه یک الگوی منحصربه‌فرد برای این منطقه می‌پردازد.

در بخش پیشینه پژوهش، به تحلیل انتقادی و مقایسه دقیق‌تر از مطالعات پیشین پرداخته شده است. در این بخش، ضمن بررسی نقاط قوت و ضعف هر یک از مطالعات، به تبیین شکاف‌های موجود در دانش و روش‌های مورداستفاده پرداخته شده است. برای مثال، درحالی‌که برخی از پژوهش‌ها به‌عنوان مثال، آقانسب و همکاران (۱۴۰۳)، قادری و همکاران (۱۴۰۲)، پازکی و همکاران (۱۴۰۰)، بر جنبه‌های اقتصادی گردشگری پایدار تأکید داشته‌اند، پژوهش حاضر با رویکردی جامع‌تر، تمامی ابعاد آن را موردبررسی قرار می‌دهد. با توجه به پیشینه‌های مورد بررسی در پژوهش حاضر می‌توان گفت در این پژوهش با شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های کلیدی حکمروایی گردشگری پایدار در استان خوزستان، به پرکردن شکاف موجود در این زمینه می‌پردازد. علاوه بر این، با ارائه یک الگوی بومی برای این منطقه، راهنمایی برای تدوین برنامه‌های مدیریتی کارآمدتر برای توسعه پایدار گردشگری در استان خوزستان فراهم می‌کند.

۴. روش پژوهش

مطالعه حاضر به لحاظ روش‌شناسی توصیفی - تحلیلی است. مهم‌ترین بخش توصیفی مطالعه حاضر گردآوری شاخص‌ها و متغیرهای تبیین‌کننده در زمینه حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار با استفاده از روش اسنادی مصاحبه‌ای و پرسشنامه است. در این راستا در مرحله اول متغیرهای کلیدی و تبیین‌کننده در زمینه حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار از منابع و پیشینه مربوط به موضوع استخراج و گردآوری گردید و سپس به روش دلفی هدفمند توسط کارشناسان پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. بخش تحلیلی پژوهش حاضر متناسب با کیفی بودن موضوع و متغیرهای تبیین‌کننده آن به شیوه پیمایشی و با ابزار پرسش‌نامه‌ای انجام شد. از آنجایی که طرح اولیه پرسشنامه با استفاده از ترکیب نتایج مطالعات نظری و دستاوردهای پژوهش‌های تجربی مشابه تهیه و سپس طرح نهایی با اجماع نظر پانل متخصصان و کارشناسان و مشخصاً در چارچوب روش دلفی استخراج شد بنابراین هم از بعد سوابق تحقیقاتی و هم از بعد تأیید متخصصان متضمن اعتبار و روایی لازم بوده است. همچنین پایایی آن در مرحله پیش‌آزمون و به وسیله آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت و نسبت به اصلاح و بهبود پرسش‌ها و متغیرهای مبهم و مسئله‌دار اقدام شد و در نهایت با توجه به نتایج نهایی آزمون آلفای کرونباخ که برای هر یک از ابعاد پرسشنامه اغلب بالای ۰/۷۰ بوده است؛ لذا می‌توان گفت که از لحاظ پایایی مورد قبولی برخوردار است.

جامعه آماری این پژوهش شامل متخصصان و کارشناسان از جمله اعضای هیئت علمی و مدرسین دانشگاه کارشناس‌های شهرداری و مسئولان امور شهری، گردشگری شهری در استان خوزستان می‌باشند که در زمینه موضوع پژوهش هم از جنبه نظری و هم از نظر مصداقی در رابطه با استان خوزستان به‌عنوان نمونه موردی تخصص و دانش کافی و مورد نیاز را داشته‌اند. از جمله ملاک‌های تعیین و انتخاب کارشناسان و متخصصان معیارهایی مانند تجربه عملی آشنایی و تسلط نظری به موضوع دسترسی و تمایل و قابلیت مشارکت آنها در پژوهش بوده است. در این پژوهش به دلایلی از جمله نبودن چارچوب نظری مشخص و نداشتن شناخت کافی از ویژگی‌ها و شمار جامعه آماری و علاوه با توجه به هدف و ماهیت این پژوهش و روش انتخاب نمونه که اغلب بر مبنای رویکردی کیفی اکتشافی و کارشناس محور می‌باشد جهت شناسایی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در مرحله اکتشافی با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس افراد در دسترس و شناخته شده فرآیند مصاحبه با کارشناسان و نظر سنجی از آنان آغاز گردید و پس از آن بر مبنای روش گلوله برفی معرفی افراد به همدیگر تا زمانی ادامه پیدا کرد که ظاهراً کارشناسان به اشباع نظری رسیدند و به جز نظرهای تکراری یافته اکتشافی جدید دیگری اضافه نمی‌شد تا این مرحله تعداد کارشناسان به ۲۹ نفر رسید و سپس ادامه کار تداوم فرایند تکنیک دلفی با تعداد ۲۱ نفر دیگر که داوطلب ادامه همکاری بودند تا مرحله نهایی پیگیری شد و در نهایت تعداد کارشناسان به ۵۰ نفر رسید. در جدول (۲) مشخصات نمونه پژوهش آمده است.

جدول ۱. مشخصات نمونه پژوهش

نوع ارتباط با موضوع	تحصیلات	تعداد
عضو هیئت علمی دانشگاه در حوزه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، مدیریت شهری و گردشگری شهری	دکتر و بالاتر	۱۷
کارشناسان شهرداری معاونت برنامه ریزی و توسعه معاونت معماری و شهرسازی معاونت توسعه منابع انسانی کارشناسان سازمان گردشگری	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتر	۱۴
محققین در حوزه حکمروایی شهری و گردشگری شهری	کارشناسی ارشد و دکتر	۱۹

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

شاخص‌های پژوهش بر اساس مرور جامع ادبیات و مطالعات پیشین در حوزه حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار استخراج شده‌اند. سپس، این شاخص‌ها به روش دلفی و با نظر جمعی گروهی از متخصصان حوزه موردنظر، پالایش و نهایی شده‌اند؛ بنابراین در این تحقیق بر اساس مبانی نظری پژوهش تعداد ۵ شاخص و ۲۲ زیر شاخص شناسایی شدند که به صورت پرسشنامه دلفی تهیه شده و بر مبنای مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت در اختیار متخصصان (اعضای پانل) قرار داده شد. سپس از مدل DANP جهت تحلیل داده‌ها استفاده گردید. در جدول (۳) به شناسایی شاخص‌ها و زیر شاخص‌های موردنظر پرداخته شده است.

جدول ۲. شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار

شاخص‌ها	زیر شاخص‌ها	کد	شاخص‌ها	زیر شاخص‌ها	کد
شاخص اقتصادی	رشد اقتصادی	E1	شاخص نهادی	قانونمندی	I1
	تنوع اقتصادی	E2		شفافیت	I2
	توزیع عادلانه درآمد	E3		عدالت	I3
	سرمایه‌گذاری	E4		پاسخگویی	I4
شاخص اجتماعی	مشارکت جامعه محلی	P1	شاخص گردشگر	هماهنگی بین بخشی	I5
	حفظ فرهنگ و میراث	P2		کارایی و اثربخشی	I6
	بهبود کیفیت زندگی	P3		انعطاف‌پذیری	I7
	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	P4		مشارکت	I8
شاخص زیست‌محیطی	حفاظت از محیط‌زیست	EN1	شاخص گردشگر	رضایت گردشگر	T1
	توسعه گردشگری پایدار	EN2		امنیت گردشگر	T2
	توریسم مسئولانه	EN3		تنوع محصولات گردشگری	T3

منبع: (قادری و همکاران، ۱۴۰۲، اسماعیل‌زاده، ۱۴۰۱، امینیان و سید نقوی، ۱۳۹۷)، (Marinello et al, 2023. Wan et al, 2022. Bichler, 2021. Dos Anjos & Kennell, 2019. Castelnovo et al, 2016)

تکنیک دیمتل (DEMATEL) به دلایل زیر به عنوان بهترین گزینه برای پژوهش حاضر با عنوان «شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان» انتخاب شده است:

قابلیت تحلیل روابط علت و معلولی: دیمتل قادر است روابط پیچیده بین عوامل مختلف را به صورت علت و معلولی تحلیل کند. در حوزه حکمروایی گردشگری پایدار، عوامل متعددی بر یکدیگر تأثیر دارند و دیمتل می‌تواند این روابط را به خوبی شناسایی و تحلیل کند. این امر به پژوهشگر کمک می‌کند تا شاخص‌های کلیدی را که بیشترین تأثیر را بر سایر عوامل دارند، شناسایی و اولویت‌بندی کند.

تعیین میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل: دیمتل علاوه بر شناسایی روابط علت و معلولی، می‌تواند میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری هر عامل را نیز مشخص کند. این امر به پژوهشگر کمک می‌کند تا شاخص‌های کلیدی را که بیشترین تأثیر را بر سایر عوامل دارند و همچنین شاخص‌هایی که بیشترین تأثیر را از سایر عوامل می‌پذیرند، شناسایی کند. این اطلاعات برای تدوین برنامه‌های مدیریتی کارآمدتر برای توسعه پایدار گردشگری بسیار مفید است.

ارائه نقشه شناختی از روابط بین عوامل: دیمتل می‌تواند یک نقشه شناختی از روابط بین عوامل ارائه دهد که به visualize کردن این روابط پیچیده کمک می‌کند. این نقشه شناختی می‌تواند به ذینفعان مختلف در حوزه گردشگری پایدار کمک کند تا درک بهتری از روابط بین عوامل مختلف داشته باشند و بتوانند تصمیمات بهتری اتخاذ کنند.

قابلیت استفاده در مطالعات گروهی: دیمتل می‌تواند در مطالعات گروهی با حضور خبرگان و ذینفعان مختلف مورد استفاده قرار گیرد. این امر به جمع‌آوری نظرات مختلف و تجمیع آنها برای شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های کلیدی کمک می‌کند.

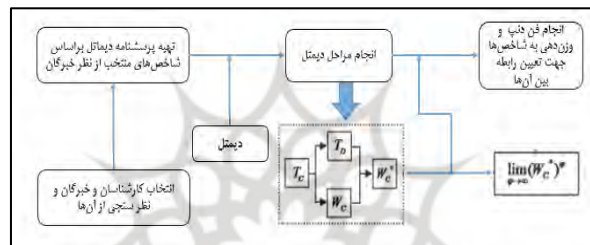
تکنیک دیمتل نیز مانند هر روش دیگری، محدودیت‌هایی دارد که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود:

وابستگی به نظرات خبرگان: نتایج دیمتل تا حد زیادی به نظرات خبرگان و ذینفعان وابسته است. بنابراین، انتخاب خبرگان مناسب و با تجربه در حوزه گردشگری پایدار بسیار مهم است.

پیچیدگی محاسبات: محاسبات مربوط به دیمتل می‌تواند پیچیده و زمان‌بر باشد، به‌ویژه زمانی که تعداد عوامل زیاد باشد.

عدم قطعیت در روابط: روابط بین عوامل در حوزه گردشگری پایدار ممکن است همیشه قطعی نباشد و تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار گیرد. دیمتل نمی‌تواند این عدم قطعیت را به طور کامل در نظر بگیرد.

نیاز به داده‌های کیفی: برای استفاده از دیمتل، نیاز به داده‌های کیفی از نظرات خبرگان است که جمع‌آوری و تحلیل آنها می‌تواند زمان‌بر و دشوار باشد. مراحل انجام پژوهش در شکل (۲) آمده است.

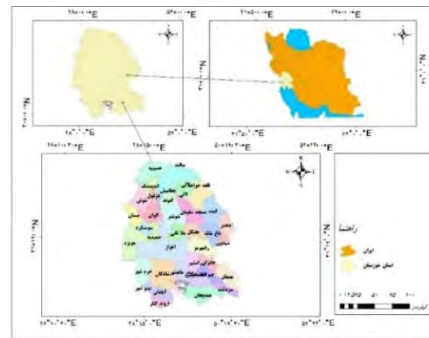
شکل ۲. مراحل انجام پژوهش

۱.۴. محدوده مورد مطالعه

خوزستان، با وسعتی بالغ بر ۶۴ هزار و ۲۳۶ کیلومتر مربع، در جنوب غربی ایران و بین مختصات جغرافیایی ۲۹ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۴ دقیقه عرض شمالی و ۴۷ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد. این استان از شمال به لرستان و از شمال شرقی به استان اصفهان، از شمال غرب به استان ایلام، از شرق و جنوب شرقی به استان‌های چهارمحال و بختیاری و کهگیلویه و بویر احمد، از جنوب به خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می‌شود؛ و دارای ۱۶ شهرستان و ۲۹ شهر می‌باشد و طبق آخرین سرشماری جمعیت این استان ۴۷۱۰۵۰۹ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

موقعیت محدوده مورد نظر در شکل (۳) نشان داده شده است.

استان خوزستان با گستره وسیع خود در جنوب غربی ایران، به دلیل تنوع اقلیمی و جغرافیایی بی‌نظیر، بستر مناسبی برای توسعه انواع گردشگری، به ویژه گردشگری ساحلی و دریایی فراهم آورده است. این استان با داشتن سواحل طولانی در امتداد خلیج فارس، پتانسیل بالایی برای جذب گردشگرانی دارد که به فعالیت‌های ساحلی و دریایی علاقه‌مندند. سواحل خوزستان با شن‌های نرم، آب زلال و امکانات مناسب، مقصدی جذاب برای گردشگران محسوب می‌شوند و امکان انجام انواع ورزش‌های آبی، تفریحات ساحلی و بازدید از جاذبه‌های طبیعی دریایی را فراهم می‌کنند. جزایر استان، مانند جزیره خارگ، با طبیعت بکر و حیات دریایی غنی، فرصت‌های بی‌نظیری را برای غواصی، ماهیگیری و بازدید از جاذبه‌های طبیعی ارائه می‌دهند. علاوه بر این، تالاب‌های بین‌المللی استان، مانند تالاب شادگان، با تنوع زیستی بالای خود، مقصدی ایده‌آل برای گردشگران علاقه‌مند به طبیعت‌گردی و پرندنگری هستند. باوجود این، توسعه گردشگری ساحلی و دریایی در خوزستان، نیازمند حکمروایی مطلوب گردشگری است که با ایجاد سازوکارهای مناسب برای مدیریت پایدار گردشگری، می‌تواند به حفظ جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی، بهبود کیفیت خدمات گردشگری و افزایش رضایت گردشگران و جوامع محلی کمک کند. در این راستا، شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار، می‌تواند گامی مهم در جهت توسعه پایدار گردشگری در این استان باشد.

شکل ۳. محدوده مورد مطالعه

۵. یافته‌های پژوهش و بحث

در این پژوهش با استفاده از مرور ادبیات و پیشینه پژوهش‌های انجام شده شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان شناسایی شدند سپس جهت بومی‌سازی عوامل، طی پرسشنامه‌ای در اختیار ۵۰ نفر از قرار داده است^۱. ابتدا از خبرگان خواسته شد تا میزان تأثیرگذاری زیر شاخص ۱ بر زیر شاخص در بازه ۰ تا ۴ (از ضعیف به قوی) را نشان دهند. سپس کلیه عناصر ماتریس بر بزرگترین عدد به دست آمده از جمع سطرهای ماتریس تقسیم شده است تا شدت نسبی حاکم بر روابط مستقیم تعیین شود. سپس با توجه به نظر کارشناسان و خبرگان به ارتباط کامل شاخص‌های اصلی پژوهش پرداخته شده است (جدول ۴) که در این مرحله علاوه بر اینکه شاخص‌ها با همدیگر مقایسه می‌شوند میزان اثرگذاری و اثرپذیری هر کدام از شاخص‌ها نیز نشان داده شده است.

جدول ۳. ماتریس ارتباط کامل ابعاد

تأثیرگذاری	گردشگری	نهادی	زیست محیطی	اجتماعی	اقتصادی	TD
۰/۹۲۳۷۶۳	۰/۱۸۲۱۲۲	۰/۲۱۸۴۴۷	۰/۱۷۷۷۱۴	۰/۱۶۳۴۰۲	۰/۱۸۲۰۷۸	اقتصادی
۰/۹۱۰۴۷۵	۰/۱۷۸۸۶۷	۰/۲۱۳۶۰۳	۰/۱۷۴۴۲۷	۰/۱۶۰۷۳۶	۰/۱۸۲۸۴۱	اجتماعی
۰/۹۱۰۹۵۳	۰/۱۷۸۴۷۱	۰/۲۱۱۸۵۴	۰/۱۷۴۴۶۷	۰/۱۶۱۰۹۶	۰/۱۸۵۰۶۵	زیست محیطی
۰/۹۳۵۵۶۸	۰/۱۸۴۵۴۳	۰/۲۱۷۲۶۶	۰/۱۸۰۱۸۹	۰/۱۶۴۳۵۴	۰/۱۸۹۲۱۶	نهادی
۰/۹۷۱۸۴۳	۰/۱۹۳۳۵	۰/۲۲۳۳۱۷	۰/۱۸۹۳۸۷	۰/۱۶۶۰۰۲	۰/۱۹۹۷۸۸	گردشگری
۰/۹۱۷۳۵۳	۱/۰۸۴۴۸۶	۰/۸۹۶۱۸۵	۰/۸۱۵۵۸۹	۰/۹۳۸۹۸۸		تأثیرپذیری

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به جدول (۴) می‌توان گفت که شاخص‌های مربوط به گردشگری در استان خوزستان بالاترین میزان اثرگذاری را دارند، در حالی که شاخص نهادی بیشترین تأثیرپذیری را به خود اختصاص داده است. این بدان معناست که عوامل مرتبط با خود صنعت گردشگری (مانند کیفیت خدمات، تنوع جاذبه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری) بیشترین تأثیر را بر سایر عوامل مرتبط با حکمروایی گردشگری پایدار در استان خوزستان دارند. از سوی دیگر، شاخص‌های نهادی (مانند قوانین و مقررات، ساختار سازمانی و مشارکت ذینفعان) بیشترین تأثیر را از سایر عوامل می‌پذیرند. جدول (۵) ماتریس ارتباطات کامل نرمال شده شاخص‌ها را نشان می‌دهد. این جدول روابط پیچیده بین شاخص‌های مختلف را به تصویر می‌کشد و میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری هر شاخص را مشخص می‌کند. با بررسی این جدول می‌توان شاخص‌های کلیدی و اولویت‌دار را برای بهبود حکمروایی گردشگری پایدار در استان خوزستان شناسایی کرد.

۱. به دلیل محدودیت صفحات و نظر داوران از آوردن برخی جداول مدل صرف نظر شده است.

جدول ۴. ماتریس ارتباط کامل نرمال شده ابعاد

اقتصادی	اجتماعی	زیست محیطی	نهادی	گردشگری
۰/۱۹۷۱۰۵	۰/۲۰۰۸۲	۰/۲۰۳۱۵۵	۰/۲۰۲۲۴۷	۰/۲۰۵۵۷۶
۰/۱۷۶۸۸۷	۰/۱۷۶۵۴۱	۰/۱۷۶۸۴۳	۰/۱۷۵۶۷۳	۰/۱۷۰۸۱۱
۰/۱۹۲۳۸۱	۰/۱۹۱۵۷۸	۰/۱۹۱۵۲۲	۰/۱۹۲۵۹۹	۰/۱۹۴۸۷۴
۰/۲۳۶۴۷۵	۰/۲۳۴۶۰۷	۰/۲۳۲۵۶۳	۰/۲۳۲۲۲۹	۰/۲۲۹۷۸۷
۰/۱۹۷۱۵۳	۰/۱۹۶۴۵۴	۰/۱۹۵۹۱۷	۰/۱۹۷۲۵۲	۰/۱۹۸۹۵۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به تحلیل‌های انجام شده، می‌توان نتیجه گرفت که برای توسعه پایدار گردشگری در استان خوزستان، توجه به شاخص‌های گردشگری و نهادی از اهمیت بالایی برخوردار است. سرمایه‌گذاری در بهبود کیفیت خدمات گردشگری، تنوع جاذبه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری، و همچنین ایجاد قوانین و مقررات کارآمد، بهبود ساختار سازمانی و افزایش مشارکت ذینفعان می‌تواند به بهبود حکمروایی گردشگری پایدار در این استان کمک کند. در ادامه، شاخص ri نشان‌دهنده مجموع سطر i و cj بیانگر مجموع ستون j با h به $T_{c^i j}$ مربوط به بعد موردنظر است. شاخص $ri+cj$ بیانگر میزان اهمیت (شدت) بعد i می‌باشد. شاخص $ri-cj$ نشان‌دهنده تأثیرگذاری و یا تأثیرپذیری معیار می‌باشد. در حالت کلی، چنانچه $ri-cj$ مثبت باشد ($i=j$)، جزء دسته باشد (های علی یا تأثیرگذار است. چنانچه $ri-cj$ منفی باشد ($i=j$)، جزء گروه معیار باشد (تأثیرپذیر است. درواقع مجموع سطر i و مجموع ستون j می‌باشد. نمودار علی برای دو شاخص مذکور قابل ترسیم شد که به نقشه روابط شبکه معروف است. بنابراین می‌توان گفت که چگونه ابعاد و معیارها را بهبود داد. جداول ۶ و ۷ به ترتیب بیانگر وجه و تأثیر هریک از ابعاد و معیارهای موردبررسی می‌باشند. شکل‌های ۴ و ۵ نیز موقعیت ابعاد و م معیارها را به‌صورت ترسیمی نشان می‌دهند.

جدول ۵. شدت و جهت تأثیر هر یک از ابعاد موردبررسی

ابعاد	ri	cj	ri+cj	ri-cj
اقتصادی	۰/۹۲۳۷۶۳	۰/۹۳۸۹۸۸	۱/۸۶۳	-۰/۰۱۵
اجتماعی	۰/۹۱۰۴۷۵	۰/۸۱۵۵۸۹	۱/۷۲۶	۰/۰۹۵
زیست محیطی	۰/۹۱۰۹۵۳	۰/۸۹۶۱۸۵	۱/۸۰۷	۰/۰۱۵
نهادی	۰/۹۳۵۵۶۸	۱/۰۸۴۴۸۶	۲/۰۲۰	-۰/۱۴۹
گردشگری	۰/۹۷۱۸۴۳	۰/۹۱۷۳۵۳	۰/۹۱۷	-۰/۹۱۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

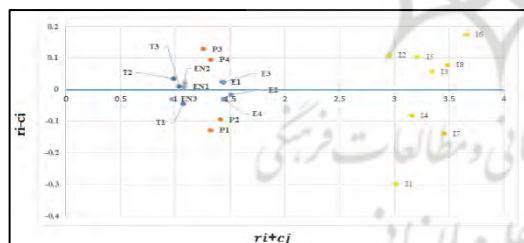
با توجه به داده‌های ارائه شده، به نظر می‌رسد که درک عمیق‌تری از نقش شاخص‌های نهادی در حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان مورد نیاز است. در حالی که جدول ۴ نشان می‌دهد که شاخص‌های گردشگری بیشترین تأثیرگذاری و شاخص‌های نهادی بیشترین تأثیرپذیری را دارند، تحلیل جامع‌تر با استفاده از مجموع امتیاز تأثیرگذاری و تأثیرپذیری، نتایج متفاوتی را نشان می‌دهد. نکته قابل توجه این است که در جدول ۴، شاخص گردشگری به‌عنوان مؤثرترین شاخص و شاخص نهادی به‌عنوان تأثیرپذیرترین شاخص معرفی شده‌اند. این در حالی است که با محاسبه مجموع امتیاز تأثیرگذاری و تأثیرپذیری، شاخص نهادی بیشترین امتیاز را کسب می‌کند. این تناقض ظاهری می‌تواند ناشی از پیچیدگی روابط بین شاخص‌ها و نحوه محاسبه تأثیرگذاری و تأثیرپذیری باشد. به عبارت دیگر، ممکن است شاخص گردشگری به‌طور مستقیم بر بسیاری از شاخص‌ها تأثیر بگذارد، اما تأثیرپذیری آن از سایر شاخص‌ها کمتر باشد. در مقابل، شاخص نهادی ممکن است تأثیرگذاری مستقیم کمتری داشته باشد، اما به‌دلیل تأثیرپذیری بالا از سایر شاخص‌ها، در نهایت امتیاز بالاتری را کسب کند. با توجه به نتیجه‌گیری نهایی مبنی بر اهمیت بالای شاخص نهادی، می‌توان گفت که این شاخص نقش کلیدی در حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان ایفا می‌کند. شاخص‌های نهادی شامل عواملی مانند قوانین و مقررات، ساختار سازمانی، مشارکت ذینفعان،

شفافیت و پاسخگویی هستند که همگی می‌توانند به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر توسعه پایدار گردشگری تأثیر بگذارند. برای مثال، وجود قوانین و مقررات کارآمد می‌تواند به حفظ محیط زیست و جلوگیری از تخریب منابع طبیعی کمک کند. ساختار سازمانی مناسب می‌تواند به هماهنگی بین بخش‌های مختلف مرتبط با گردشگری و تسهیل فرایند تصمیم‌گیری کمک کند. مشارکت ذینفعان می‌تواند به افزایش رضایت جامعه محلی و بهبود کیفیت خدمات گردشگری منجر شود. نکته قابل تأمل دیگر، امتیاز پایین شاخص گردشگری در مقایسه با سایر شاخص‌ها است. این موضوع می‌تواند نشان‌دهنده کم‌توجهی مسئولین به مسائل مرتبط با گردشگری باشد. شاخص‌های گردشگری شامل عواملی مانند کیفیت خدمات گردشگری، تنوع جاذبه‌های گردشگری، زیرساخت‌های گردشگری و بازاریابی گردشگری هستند که همگی می‌توانند به جذب گردشگر و توسعه صنعت گردشگری کمک کنند. کم‌توجهی به این شاخص‌ها می‌تواند منجر به کاهش گردشگری استان و از دست رفتن فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی شود.

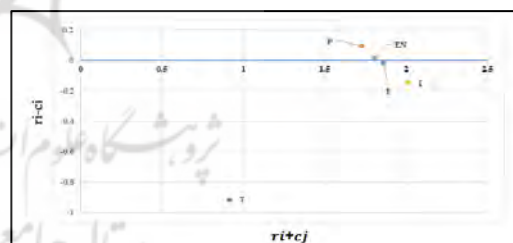
جدول ۶. شدت و جهت هر یک از معیارهای موردبررسی

معیارها	کد	ri	cj	ri+cj	ri-cj	معیارها	کد	ri	cj	ri+cj	ri-cj
رشد اقتصادی	1E	۰/۷۳	۰/۷۰۳	۱/۴۳	۰/۰۲۴	قانونمندی	I1	۱/۳۶	۱/۶۵۹	۳/۰۲	-۰/۲۹۸
تنوع اقتصادی	2E	۰/۷۵	۰/۷۶۴	۱/۵۱	-۰/۰۱۶	شفافیت	I2	۱/۵۴	۱/۴۲۶	۲/۹۶	۰/۱۰۹
توزیع عادلانه درآمد	3E	۰/۷۳	۰/۷۱۱	۱/۴۵	۰/۰۲۳	عدالت	I3	۱/۷۰	۱/۶۴۴	۳/۳۴	۰/۰۵۵
سرمایه‌گذاری	4E	۰/۷۰	۰/۷۳۶	۱/۴۴	-۰/۰۳۱	پاسخگویی	I4	۱/۵۴	۱/۶۲۰	۳/۱۶	-۰/۰۸۲
مشارکت جامعه محلی	1P	۰/۶۰	۰/۷۲۶	۱/۳۲	-۰/۱۲۹	هماهنگی بین‌بخشی	I5	۱/۶۶	۱/۵۵۲	۳/۲۱	۰/۱۰۴
حفظ فرهنگ و میراث	2P	۰/۶۶	۰/۷۵۳	۱/۴۱	-۰/۰۹۴	کارایی و اثربخشی	I6	۱/۹۲	۱/۷۴۵	۳/۶۶	۰/۱۷۴
بهبود کیفیت زندگی	3P	۰/۶۹	۰/۵۶۴	۱/۲۶	۰/۱۲۸	انعطاف‌پذیری	I7	۱/۶۶	۱/۷۹۷	۳/۴۵	۰/۱۴۰
مسئولیت‌پذیری	4P	۰/۷۱	۰/۶۱۳	۱/۳۲	۰/۰۹۴	مشارکت	I8	۱/۷۸	۱/۷۰۲	۳/۴۸	۰/۰۷۸
حفاظت از محیط‌زیست	N1E	۰/۵۵	۰/۵۳۶	۱/۰۸	۰/۰۰۹	رضایت گردشگر	T1	۰/۵۱	۰/۵۵۷	۱/۰۷	-۰/۰۴۵
توسعه گردشگری	N2E	۰/۵۶	۰/۵۳۵	۱/۰۹	۰/۰۲۱	امنیت گردشگر	T2	۰/۵۱	۰/۴۷۳	۰/۹۸	۰/۰۳۵
توریسم مسئولانه	N3E	۰/۴۷	۰/۵۰۰	۰/۹۷	-۰/۰۳۰	تنوع محصولات	T3	۰/۵۲	۰/۵۱۱	۱/۰۳	۰/۰۱۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

شکل ۵. موقعیت هر یک از معیارهای مورد مطالعه بر

اساس $ri+cj$ و $ri-j$

شکل ۴. موقعیت هر یک از ابعاد مورد مطالعه بر

اساس $ri+cj$ و $ri-j$

با توجه به شکل ۴ و ۵ می‌توان گفت که، با تحلیل عمیق‌تر داده‌ها، می‌توان دریافت که توزیع اثرگذاری ابعاد مختلف بر حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان به شرح زیر است:

بیشترین اثرگذاری به ترتیب به شاخص نهادی (I)، اقتصادی (E)، اختلال در اجتماعی شدن (D)، زیست‌محیطی (EN)، شاخص‌های اجتماعی (P) و مربوط به گردشگر (T) اختصاص دارد. این یافته نشان می‌دهد که شاخص نهادی (I) به‌عنوان مهم‌ترین عامل در حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شناخته می‌شود. این شاخص شامل عواملی مانند قوانین و مقررات، ساختار سازمانی، مشارکت ذینفعان، شفافیت و پاسخگویی است که همگی می‌توانند به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر توسعه پایدار گردشگری تأثیر بگذارند. علاوه بر این، نتایج شکل ۵ نشان می‌دهد که شاخص‌های شفافیت (I2)، عدالت (I3)، هماهنگی بین بخشی (I5)، کارایی و اثربخشی (I6) و مشارکت (I8) بیشترین تعامل را با حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار دارند. این

شاخص‌ها به‌عنوان عوامل کلیدی در بهبود حکمروایی گردشگری پایدار شناخته می‌شوند و نقش مهمی در ایجاد سازوکارهای مناسب برای مدیریت پایدار گردشگری ایفا می‌کنند. سایر شاخص‌ها که جز شاخص‌های تأثیرپذیر می‌باشند، کمترین تعامل را با حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار دارند. این امر نشان‌دهنده نقش پررنگ شاخص‌های نهادی و تأثیرگذاری قوی آن بر گردشگری پایدار است. به عبارت دیگر، بهبود و تقویت شاخص‌های نهادی می‌تواند به طور قابل توجهی به توسعه پایدار گردشگری در استان خوزستان کمک کند.

با توجه به این یافته‌ها، می‌توان نتیجه گرفت که برای دستیابی به حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان، توجه ویژه‌ای به شاخص‌های نهادی و بهبود آنها ضروری است. این امر مستلزم ایجاد قوانین و مقررات کارآمد، تقویت ساختار سازمانی مرتبط با گردشگری، افزایش مشارکت ذینفعان، ارتقاء شفافیت و پاسخگویی و بهبود هماهنگی بین بخش‌های مختلف مرتبط با گردشگری است. با توجه به مراحل قبلی به تشکیل سوپر ماتریس ناموزون و سپس به منظور تشکیل سوپر ماتریس موزون، ماتریس ارتباط کامل نرمال شده (T^a_D) ترانسپوز شده و در سوپر ماتریس ناموزون ضرب شد. سپس در مرحله بعدی با استفاده از نظر کارشناسان به بررسی ماتریس ارتباط کامل زیر شاخص‌ها (T^a_c) محاسبه شده و W حاصل شده با استفاده از مدل ANP پرداخته شده است. برای تعیین اولویت‌های کلی و تبیین روابط بین آن‌ها، ساختار سوپر ماتریس اولیه (ناموزون) تشکیل می‌شود. بر مبنای نظریه ساعتی، پس از تشکیل سوپر ماتریس اولیه، گام بعدی تعیین اولویت است. برای تعیین اولویت از مفهوم نرمال سازی و میانگین موزون استفاده می‌شود. که خروجی این گام اوزان مؤثر دیماتل مبتنی بر فرایند تحلیل شبکه می‌باشد. نتایج سوپر ماتریس موزون همگرا شده در جدول (۸) نشان داده شده است. بر این اساس، اولویت‌بندی شاخص و زیر شاخص‌های موردبررسی پژوهش نیز بر اساس اوزان به دست آمده در جدول (۸) ارائه شده است.

جدول ۷. اوزان ابعاد و معیارها

شاخص‌ها	زیر شاخص‌ها	کد	وزن	امتیاز	شاخص	زیر شاخص‌ها	کد	وزن	امتیاز
شاخص اقتصادی (E)	رشد اقتصادی	E1	۰/۰۴۹۸	۰/۲۰۱۸	شاخص نهادی (I)	قانونمندی	I1	۰/۰۲۹۳	۰/۲۳۳۱
	تنوع اقتصادی	E2	۰/۰۵۲۸			شفافیت	I2	۰/۰۲۵۶	
	توزیع عادلانه درآمد	E3	۰/۰۴۹۸			عدالت	I3	۰/۰۲۹۲	
	سرمایه‌گذاری	E4	۰/۰۴۹۴			پاسخگویی	I4	۰/۰۲۸۵	
شاخص اجتماعی (P)	مشارکت جامعه محلی	P1	۰/۰۴۷۶	۰/۱۷۵۳	شاخص گردشگر (T)	هماهنگی بین بخشی	I5	۰/۰۲۷۵	۰/۱۹۷۲
	حفظ فرهنگ و میراث	P2	۰/۰۴۹۹			کارایی و اثربخشی	I6	۰/۰۳۰۸	
	بهبود کیفیت زندگی	P3	۰/۰۳۶۵			انعطاف‌پذیری	I7	۰/۰۳۱۹	
	مسئولیت‌پذیری	P4	۰/۰۴۱۲			مشارکت	I8	۰/۰۳۰۳	
شاخص زیست‌محیطی (EN)	حفاظت از محیط‌زیست	EN1	۰/۰۶۵۰	۰/۱۹۲۶	گردشگر (T)	رضایت گردشگر	T1	۰/۰۶۸۷	۰/۱۹۷۲
	توسعه گردشگری	EN2	۰/۰۶۵۸			امنیت گردشگر	T2	۰/۰۶۱۹	
	توریسم مسئولانه	EN3	۰/۰۶۱۸			تنوع محصولات	T3	۰/۰۶۶۶	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

با توجه به داده‌های ارائه شده و با تأکید بر اهمیت سواحل استان خوزستان در توسعه گردشگری، تحلیل جامعی از حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در این منطقه ارائه می‌شود. بر اساس وزن‌های به‌دست‌آمده در جدول (۸)، شاخص نهادی (I) با امتیاز ۰/۲۳۳۱ به‌عنوان مهم‌ترین عامل در حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار شناخته شده و بیشترین وزن را به خود اختصاص داده است. پس از آن، شاخص‌های اقتصادی (E) با امتیاز ۰/۲۰۱۸، شاخص مربوط به گردشگر (T) با امتیاز ۰/۱۹۷۲، شاخص زیست‌محیطی (EN) با امتیاز ۰/۱۹۲۶ و شاخص اجتماعی (P) با امتیاز ۰/۱۷۵۳ در رتبه‌های بعدی قرار دارند. این اولویت‌بندی

نشان می‌دهد که شاخص نهادی با عواملی مانند قوانین و مقررات، ساختار سازمانی، مشارکت ذینفعان، شفافیت و پاسخگویی، نقش کلیدی در توسعه پایدار گردشگری، به ویژه در سواحل استان خوزستان ایفا می‌کند. سایر شاخص‌ها نیز با تأثیرگذاری در زمینه‌های اقتصادی، گردشگری، زیست‌محیطی و اجتماعی، به توسعه متوازن و پایدار گردشگری ساحلی در این منطقه کمک می‌کنند. با توجه به اهمیت سواحل در جذب گردشگر و توسعه گردشگری در استان خوزستان، شاخص‌های نهادی نقش حیاتی در مدیریت و توسعه پایدار این بخش ایفا می‌کنند. برای مثال، وجود قوانین و مقررات کارآمد می‌تواند به حفظ محیط زیست ساحلی و جلوگیری از تخریب منابع طبیعی کمک کند. ساختار سازمانی مناسب می‌تواند به هماهنگی بین بخش‌های مختلف مرتبط با گردشگری ساحلی و تسهیل فرآیند تصمیم‌گیری کمک کند. مشارکت ذینفعان، از جمله جوامع محلی، می‌تواند به افزایش رضایت آنها از توسعه گردشگری و بهبود کیفیت خدمات گردشگری منجر شود.

سایر شاخص‌ها نیز در توسعه گردشگری ساحلی استان خوزستان نقش مهمی ایفا می‌کنند. شاخص اقتصادی (E) با تأکید بر ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد، می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی جوامع محلی ساحلی کمک کند. شاخص مربوط به گردشگر (T) با تمرکز بر نیازها و انتظارات گردشگران، می‌تواند به بهبود کیفیت خدمات گردشگری و افزایش رضایت گردشگران منجر شود. شاخص زیست‌محیطی (EN) با تأکید بر حفظ محیط زیست ساحلی و جلوگیری از آلودگی، می‌تواند به پایداری توسعه گردشگری در این منطقه کمک کند. شاخص اجتماعی (P) با توجه به مسائل فرهنگی و اجتماعی جوامع محلی، می‌تواند به توسعه گردشگری پایدار و مسئولانه در سواحل استان خوزستان کمک کند.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری در استان خوزستان، با تأکید ویژه بر نقش سواحل و دریا، انجام شد. یافته‌ها نشان داد که شاخص‌های نهادی و اقتصادی در مقایسه با سایر شاخص‌ها، از اهمیت بالاتری برخوردارند. این امر، ضرورت توجه ویژه به این دو حوزه را در راستای توسعه گردشگری پایدار در استان خوزستان، به ویژه در مناطق ساحلی و دریایی، برجسته می‌سازد. اهمیت شاخص‌های نهادی، به ویژه در زمینه مدیریت سواحل و دریاها، از آنجا ناشی می‌شود که این مناطق، به دلیل حساسیت بالای اکوسیستم و نقش مهم در جذب گردشگر، نیازمند قوانین و مقررات دقیق و کارآمدی هستند که ضمن حفاظت از محیط زیست، امکان بهره‌برداری پایدار از ظرفیت‌های گردشگری آنها را فراهم کنند. وجود نهادهای قوی و کارآمد که قادر به اجرای قوانین و مقررات باشند و با مشارکت ذینفعان مختلف در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت سواحل و دریاها نقش داشته باشند، از جمله الزامات اساسی برای توسعه گردشگری پایدار در این مناطق است. از سوی دیگر، شاخص‌های اقتصادی نیز نقش حیاتی در توسعه گردشگری ایفا می‌کنند. جذب سرمایه‌گذاری‌های لازم برای توسعه زیرساخت‌های گردشگری، ایجاد فرصت‌های شغلی و رونق اقتصادی مناطق ساحلی و دریایی، نیازمند توجه به این شاخص‌هاست. با این حال، توسعه اقتصادی نباید به قیمت تخریب محیط زیست و نادیده گرفتن حقوق جوامع محلی تمام شود. بلکه، باید با رویکردی پایدار و مسئولانه، ضمن ایجاد ارزش افزوده اقتصادی، به حفظ و ارتقاء کیفیت محیط زیست و بهبود شرایط اجتماعی و فرهنگی جوامع محلی نیز توجه شود. با توجه به مطالب بالا می‌توان گفت که جایگاه ساحل در حکمروایی مطلوب گردشگری تحت تأثیر شاخص‌های مهمی مانند پاسخگویی، انعطاف‌پذیری و مشارکت قرار دارد. سواحل به عنوان مقاصد گردشگری نیازمند سیستم‌های مدیریتی پاسخگو هستند که به نیازها و خواسته‌های گردشگران و جامعه محلی توجه کنند. ایجاد کانال‌های ارتباطی مؤثر برای دریافت بازخورد می‌تواند به بهبود خدمات و تجربه گردشگری کمک کند. همچنین، سواحل باید قادر به سازگاری با تغییرات محیطی و نیازهای متغیر گردشگران باشند تا جذابیت خود را حفظ کنند. مشارکت ذینفعان مختلف، از جمله دولت، بخش خصوصی و جامعه محلی، در مدیریت سواحل نیز بسیار حیاتی است. ایجاد پلتفرم‌هایی برای همکاری و تبادل نظر می‌تواند

به تصمیم‌گیری‌های بهتر و توسعه پایدار گردشگری کمک کند. این همکاری‌ها نه تنها به بهبود کیفیت خدمات گردشگری کمک می‌کند، بلکه به حفظ محیط زیست و فرهنگ محلی نیز منجر می‌شود. همچنین برای بررسی جایگاه ساحل در ابعاد چهارگانه حکمروایی گردشگری مطلوب در استان خوزستان، می‌توان به چهار بعد اصلی اشاره کرد: اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و فرهنگی.

۱. بعد اقتصادی: سواحل خوزستان می‌توانند به‌عنوان یک منبع درآمد مهم برای استان عمل کنند. توسعه زیرساخت‌های گردشگری، مانند هتل‌ها، رستوران‌ها و تفریحات آبی، می‌تواند به جذب گردشگران و افزایش اشتغال محلی کمک کند. همچنین سرمایه‌گذاری در این حوزه می‌تواند به رشد اقتصادی پایدار منجر شود.

۲. بعد اجتماعی: سواحل به‌عنوان فضایی برای تعاملات اجتماعی و فرهنگی عمل می‌کنند. برگزاری جشنواره‌ها و رویدادهای محلی می‌تواند به تقویت هویت اجتماعی و فرهنگی جامعه کمک کند. همچنین، ایجاد فضاهای عمومی مناسب برای خانواده‌ها و گردشگران می‌تواند به افزایش کیفیت زندگی در منطقه منجر شود.

۳. بعد زیست‌محیطی: حفاظت از سواحل و اکوسیستم‌های دریایی بسیار مهم است. برنامه‌ریزی برای مدیریت پایدار منابع طبیعی و جلوگیری از آلودگی می‌تواند به حفظ زیبایی‌های طبیعی و تنوع زیستی کمک کند. همچنین، آموزش جامعه محلی در زمینه حفاظت از محیط زیست می‌تواند تأثیر مثبتی بر رفتار گردشگران داشته باشد.

۴. بعد فرهنگی: سواحل خوزستان می‌توانند به‌عنوان محلی برای نمایش فرهنگ و هنر محلی عمل کنند. معرفی آداب و رسوم محلی، صنایع دستی و غذاهای سنتی می‌تواند به جذب گردشگران و افزایش آگاهی فرهنگی کمک کند.

با توجه به این ابعاد، کار اساسی و جهت‌دار در راستای حکمروایی گردشگری مطلوب در خوزستان باید شامل برنامه‌ریزی جامع و هماهنگ در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و فرهنگی باشد. این برنامه‌ریزی باید به‌گونه‌ای باشد که تمامی ذینفعان، از جمله دولت، بخش خصوصی و جامعه محلی، در آن مشارکت داشته باشند و به توسعه پایدار گردشگری در استان کمک کند.

بنابراین، برای تحقق توسعه پایدار گردشگری در استان خوزستان، به‌ویژه در سواحل و دریاها، لازم است که ضمن تقویت شاخص‌های نهادی و اقتصادی، به طور همزمان به شاخص‌های اجتماعی و زیست‌محیطی نیز توجه شود. ایجاد تعادل بین این ابعاد مختلف حکمروایی، می‌تواند منجر به توسعه‌ای پایدار و متوازن در صنعت گردشگری استان خوزستان شود و ضمن رونق اقتصادی، به حفظ محیط زیست و بهبود شرایط زندگی جوامع محلی نیز کمک کند. این پژوهش با ارائه تصویری جامع از شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری در استان خوزستان، می‌تواند راهنمای مفیدی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در جهت توسعه پایدار این صنعت در استان باشد. با این حال، لازم است که نتایج این پژوهش با توجه به شرایط خاص هر منطقه و با مشارکت ذینفعان مختلف، مورد بررسی و تطبیق قرار گیرد و برنامه‌های توسعه گردشگری بر اساس آن تدوین و اجرا شوند.

مطالعات پیشین (اسماعیل‌زاده، ۱۴۰۱؛ رسال‌ور و همکاران، ۱۴۰۰؛ هاشمی بیستونی و شمس، ۱۳۹۸) به وضوح نشان داده‌اند که بین حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار گردشگری ارتباط مستقیمی وجود دارد. یافته‌های پژوهش حاضر نیز این ارتباط را تأیید می‌کند و با نتایج مطالعات دیگر (قادری و همکاران، ۱۴۰۲؛ گوتام و بهالا، ۲۰۲۴؛ وان و همکاران، ۲۰۲۲؛ ...) همسو است. با این حال، بررسی دقیق‌تر مطالعات پیشین نشان می‌دهد که اغلب آنها تنها به یک یا دو بعد خاص از حکمروایی (مانند نهادی، مشارکت، شفافیت) پرداخته‌اند و از بررسی جامع‌تر ابعاد مختلف حکمروایی غافل مانده‌اند. در مقابل، پژوهش حاضر با هدف شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری در استان خوزستان، با تأکید بر نقش سواحل و دریا، دیدگاه جامع‌تری به این موضوع ارائه می‌دهد. این پژوهش نه تنها اهمیت هر یک از ابعاد حکمروایی را به‌صورت

جداگانه بررسی می‌کند، بلکه با استفاده از روش تحلیل شبکه‌ای (DEMATEL)، ارتباط بین این ابعاد را نیز مورد مطالعه قرار می‌دهد.

نکته قابل توجه دیگر، تفاوت نتایج این پژوهش با برخی مطالعات دیگر (لوهر، ۲۰۲۴؛ پاژکی و همکاران، ۱۴۰۰؛ امینیان و سید نقوی، ۱۳۹۷) است که شاخص‌های اقتصادی و نگرش را مهم‌ترین عوامل می‌دانند. این تفاوت‌ها را می‌توان به تفاوت در جوامع مورد مطالعه و همچنین عدم توجه کافی به نقش عوامل نهادی در برخی از این پژوهش‌ها نسبت داد. در واقع، پژوهش حاضر با شناسایی و اولویت‌بندی تمامی ابعاد حکمروایی مطلوب گردشگری، به ویژه با تأکید بر نقش سواحل و دریا به عنوان یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری استان خوزستان، شکاف موجود در مطالعات پیشین را پر می‌کند و به درک جامع‌تر از عوامل مؤثر در توسعه پایدار گردشگری در این منطقه کمک می‌کند. به عبارت دیگر، این پژوهش نشان می‌دهد که برای توسعه پایدار گردشگری در استان خوزستان، به‌ویژه در مناطق ساحلی و دریایی، علاوه بر ایجاد شرایط اقتصادی مناسب و قوانین حمایتی، باید به نیازهای اجتماعی و زیست‌محیطی نیز توجه شود و تمامی ابعاد حکمروایی، از جمله ابعاد نهادی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی، به طور همزمان مورد توجه قرار گیرند. این امر مستلزم ایجاد سازوکارهای مناسب برای مشارکت جامعه محلی در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت سواحل و دریاها، حفاظت از محیط زیست و تنوع زیستی این مناطق، و توزیع عادلانه منافع اقتصادی حاصل از گردشگری است. با توجه به نتایج پژوهش می‌توان گفت که در شهرستان‌های استان خوزستان، چندین نمونه موفق در زمینه حکمروایی مطلوب گردشگری وجود دارد که می‌توان به آن‌ها اشاره کرد:

۱. شهرستان دزفول: توسعه اکوتوریسم: دزفول با جاذبه‌های طبیعی مانند رودخانه دز و تالاب‌های اطراف، به عنوان یک مقصد اکوتوریستی شناخته می‌شود. برنامه‌های آگاهی‌بخشی به گردشگران و جامعه محلی در زمینه حفاظت از محیط زیست و منابع آبی، به موفقیت این شهرستان در مدیریت گردشگری کمک کرده است.

۲. شهرستان شوش: حفاظت از آثار باستانی: شوش با داشتن آثار تاریخی مانند تخت جمشید و شهر باستانی شوش، موفق به جذب گردشگران داخلی و خارجی شده است. مدیریت صحیح و برنامه‌ریزی برای حفظ این آثار و ایجاد زیرساخت‌های گردشگری، به توسعه پایدار این شهرستان کمک کرده است.

۳. شهرستان اهواز: برگزاری جشنواره‌های محلی: اهواز به عنوان مرکز استان، با برگزاری جشنواره‌های فرهنگی و هنری، موفق به جذب گردشگران و ترویج فرهنگ محلی شده است. این جشنواره‌ها نه تنها به رونق اقتصادی کمک می‌کنند، بلکه باعث افزایش آگاهی درباره فرهنگ و تاریخ منطقه می‌شوند.

۴. شهرستان آبادان: توسعه زیرساخت‌های گردشگری: آبادان با توجه به تاریخ غنی و جاذبه‌های طبیعی، اقداماتی برای بهبود زیرساخت‌های گردشگری انجام داده است. این اقدامات شامل بهبود هتل‌ها، رستوران‌ها و امکانات تفریحی است که به جذب گردشگران کمک کرده است.

۵. شهرستان خرمشهر: مشارکت جامعه محلی: در خرمشهر، جامعه محلی در فرآیندهای گردشگری و حفاظت از محیط زیست مشارکت فعالی دارد. این مشارکت باعث افزایش مسئولیت‌پذیری و آگاهی در حفظ منابع طبیعی و فرهنگی شده است. این نمونه‌ها نشان‌دهنده تلاش‌های موفق در زمینه حکمروایی مطلوب گردشگری در شهرستان‌های خوزستان هستند.

پیشنهادهای:

جذب سرمایه‌گذاری:

- ایجاد بسترهای مناسب برای جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در بخش گردشگری ساحلی و دریایی.
- ارائه تسهیلات و مشوق‌های ویژه به سرمایه‌گذاران در این بخش.

– تسهیل فرایندهای اداری و صدور مجوزها برای فعالیتهای گردشگری ساحلی و دریایی.
توسعه زیرساخت‌ها:

- بهبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل، اقامتی و خدماتی در مناطق ساحلی و دریایی.
- ایجاد و توسعه امکانات تفریحی و گردشگری در سواحل و دریاها.
- تأمین منابع مالی لازم برای توسعه زیرساخت‌های گردشگری ساحلی و دریایی.

بازاریابی و تبلیغات:

- تهیه و اجرای برنامه‌های بازاریابی و تبلیغات برای معرفی جاذبه‌های گردشگری ساحلی و دریایی استان.
- استفاده از رسانه‌های مختلف برای جذب گردشگران داخلی و خارجی.
- شرکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی گردشگری برای معرفی ظرفیتهای گردشگری ساحلی و دریایی استان.

تنوع‌بخشی به محصولات گردشگری:

- توسعه محصولات گردشگری متنوع و جذاب در سواحل و دریاها، مانند گردشگری فرهنگی، گردشگری ورزشی، گردشگری ماجراجویانه و گردشگری دریایی.
- ارائه خدمات گردشگری با کیفیت و استاندارد به گردشگران.
- توجه به نیازها و علایق مختلف گردشگران در ارائه خدمات گردشگری.
- ایجاد ارتباط بین حکمروایی مطلوب گردشگری و نقش سواحل و دریا در تمامی مراحل تدوین و اجرای قوانین و مقررات، برنامه‌ریزی و مدیریت، و توسعه زیرساخت‌ها و خدمات گردشگری، نقش محوری سواحل و دریا به‌عنوان یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری استان خوزستان مورد توجه قرار گیرد.
- حفاظت از محیط زیست سواحل و دریاها به‌عنوان یک اولویت اصلی در توسعه گردشگری پایدار در نظر گرفته شود.
- جامعه محلی به‌عنوان یکی از ذینفعان اصلی در توسعه گردشگری ساحلی و دریایی مشارکت داده شود و منافع آنها در نظر گرفته شود.
- توسعه گردشگری ساحلی و دریایی به گونه‌ای باشد که ضمن رونق اقتصادی، به بهبود وضعیت اجتماعی و فرهنگی جامعه محلی نیز کمک کند.
- با اجرای پیشنهادات فوق، می‌توان ضمن تقویت شاخص‌های نهادی و اقتصادی، ارتباط معناداری بین حکمروایی مطلوب گردشگری و نقش سواحل و دریا در استان خوزستان ایجاد کرد و به توسعه پایدار گردشگری در این منطقه کمک کرد.

۷. حامیان پژوهش

این پژوهش حامی مالی و معنوی نداشته است.

۸. مشارکت نویسندگان

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام‌شده سهم برابر داشته‌اند.

۹. تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که هیچ‌گونه تضاد منافی ندارند.

۱۰. تقدیر و تشکر

نویسندگان بدین‌وسیله از همه کسانی که به‌نوعی در انجام این پژوهش یاری رسانده‌اند قدردانی می‌نمایند.

منابع

- اسماعیل‌زاده، حسن. (۱۴۰۱). نقش حکمروایی خوب در توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: شهرهای تبریز، بناب و کلیبر، استان آذربایجان شرقی). *توسعه پایدار محیط جغرافیایی*، ۴(۷)، صص. ۱۷۳-۱۸۸.
- آقانسب اکرم، ادیبی سعدی‌نژاد فاطمه، اربابی سبزواری آزاده. (۱۴۰۳). شاخص‌های حکمروایی خوب گردشگری در منطقه ۲۲ شهر تهران. *فصل‌نامه تحقیقات جغرافیایی*، ۳۹(۲)، صص. ۲۲۵-۲۳۱.
- امینیان، ناصر؛ سید نقوی، میرعلی. (۱۳۹۷). ارائه الگوی حکمروایی مطلوب گردشگری در ایران. *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۳(۴۲)، صص. ۲۷-۱۰۲.
- پازکی، معصومه؛ شیخی، داوود؛ زند، فرهاد. (۱۴۰۰). بررسی جایگاه حکمروایی خوب در توسعه گردشگری روستایی پایدار (مورد پژوهی: شهرستان سرخه). *فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۱۱(۴۳)، صص. ۶۴-۷۸.
- پیلهوری، نازنین. (۱۳۹۴). ارائه الگویی جهت ارزیابی حکمرانی خوب شهری، پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، ۵(۴)، صص. ۲۷-۴۸.
- حقی، محمدرضا و حیدرزاده، احسان. (۱۴۰۱). عوامل پیشران در تحقق گردشگری پایدار شهری با رویکرد اکوتوریسم (نمونه‌ی موردی: شهر خوانسار). *گردشگری و توسعه*، ۱۱(۲)، صص. ۱۹-۳۶.
- رسال‌ور، ناصر؛ پناهی، علی؛ ولی زاد، رضا. (۱۴۰۰). ارزیابی پیشران‌های تأثیرگذار بر تحقق مدیریت سیستمی گردشگری با تأکید بر رویکرد حکمروایی خوب، مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز. *گردشگری شهری*، ۸(۳)، صص. ۱۷-۳۲.
- ضیایی، محمود؛ اسدیان اردکانی، فائزه. (۱۴۰۰). چهارچوبی برای سطح‌بندی متغیرهای حکمروایی خوب در توسعه پایدار مقصدهای گردشگری؛ نمونه پژوهش: شهرستان میبد، *برنامه‌ریزی فضایی*، ۱۱(۱۴۰)، صص. ۱-۲۶.
- رضا پور، زهره؛ رنایی، محسن؛ و امیری، هادی. (۱۴۰۰). مدیریت منابع مشترک: بازار، دولت یا هیچ‌کدام؟ مروری بر مطالعات مدیریت منابع آب در ایران (با تأکید بر دیدگاه اوستروم). *پژوهش‌های اقتصادی ایران*، ۲۶(۸۸)، صص. ۸۹-۱۲۷.
- صباحی گراغانی، یاسر؛ مرصوصی، نفیسه. (۱۳۹۹). تحلیل نقش موانع انسانی در توسعه گردشگری پایدار شهر کرمان. *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۹(۳۵)، صص. ۱۶۲-۱۸۶.
- فتاح زاده، یلدا، صالحی، اسماعیل و خستو، مریم. (۱۴۰۳). شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری پایدار با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعه موردی: استان گیلان). *مطالعات محیطی هفت حصار*، ۱۲(۴۸)، صص. ۸۷-۱۰۴.
- قادری، اسماعیل؛ کیائی، بتول؛ فقیهی، ابوالحسن؛ و محمودزاده، سید مجتبی. (۱۴۰۲). حکمرانی مقصد گردشگری با رویکردی کارآفرینانه. *گردشگری و توسعه*، ۱۲(۳)، صص. ۴۳-۵۸.
- مشکینی، ابوالفضل و مؤذن، سهراب. (۱۳۹۴). تحلیل حکمروایی مطلوب شهری در پایداری شهرها مطالعه موردی: شهر عجب شیر. *آمایش محیط*، ۸(۲۹)، صص. ۹۹-۱۳۱.
- هاشمی بیستونی، محمودرضا و شمس، مجید. (۱۳۹۸). تحلیل و ارزیابی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و تأثیر آن بر متغیر توسعه گردشگری در شهر بیستون، *جغرافیایی فضای گردشگری*، ۹(۳۳)، صص. ۱۷-۳۵.
- Becken, S., & Loehr, J. (2024). Tourism governance and enabling drivers for intensifying climate action. *Journal of Sustainable Tourism*, 32(9), pp. 1743-1761.
- Bichler, B. F. (2021). Designing tourism governance: The role of local residents. *Journal of Destination Marketing & Management*, pp. 64-76.
- Castelnovo, W., Misuraca, G., & Savoldelli, A. (2016). Smart cities governance: The need for a holistic approach to assessing urban participatory policymaking. *Social Science Computer Review*, 34(6), pp. 724-739.
- Chaperon, S. (2017). Tourism industry responses to public-private partnership arrangements for destination management organisations in small island economies: A case study of Jersey, Channel Islands. *International Journal of Tourism Policy*, 7(1), pp. 23-41.
- De Souza, T. C. G., De Souza, M. J. B., & Rossetto, C. R. (2017). Índices de competitividad de destinos turísticos: comparación entre el monitor de competitividad turística de los destinos urbanos españoles e índice de competitividad de turismo nacional brasileño. *Gobernanza y participación en la gestión*

- sostenible de destinos turísticos, 285.
- Dos Anjos, F. A., & Kennell, J. (2019). Tourism, governance and sustainable development. *Sustainability*, 11(16), p. 4257.
- Farsari, I. (2023). Exploring the nexus between sustainable tourism governance, resilience and complexity research. *Tourism Recreation Research*, 48(3), pp. 352-367.
- Fuseini I. (2021). Decentralisation, entrepreneurialism and democratization processes in urban governance in Tamale, Ghana. *Area Development and Policy*; 6(2), pp. 223-242.
- Gautam, V., & Bhalla, S. (2024). Exploring the relationships among tourism involvement, residents' empowerment, quality of life and their support for sustainable tourism development. *Journal of Cleaner Production*, 434, 139770.
- Huete-Alcocer, N., López-Ruiz, V. R., & Grigorescu, A. (2019). Measurement of Satisfaction in Sustainable Tourism: A Cultural Heritage Site in Spain. *Sustainability*, 11(23), pp. 67-74.
- Islam, M. W., Ruhanen, L., & Ritchie, B. W. (2018). Adaptive co-management: A novel approach to tourism destination governance? *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 37, pp. 97-106.
- Marinello, S., Butturi, M. A., Gamberini, R., & Martini, U. (2023). Indicators for sustainable touristic destinations: A critical review. *Journal of Environmental Planning and Management*, 66(open in a new window) (1(open in a new window)), pp. 1-30.
- Pan, S., GAO, M., Kim, H., Shah, K. J., Pei, S., & Chiang, P. (2018). Advances and challenges in sustainable tourism toward a green economy. *The Science of the Total Environment*, 635(open in a new window), pp. 452-469.
- Sharpley, R. (2023). Sustainable tourism governance: local or global? *Tourism Recreation Research*, 48(5), pp. 809-812.
- Van der Heijden J. (2021). When opportunity backfires: exploring the implementation of urban climate governance alternatives in three major US cities. *Policy and Society*, 40(1), pp. 116-135.
- Wan, Y. K. P., Li, X., Lau, V. M. C., & Dioko, L. D. (2022). Destination governance in times of crisis and the role of public-private partnerships in tourism recovery from Covid-19: The case of Macao. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 51, pp. 218-228.
- Wesley, A., & Pforr, C. (2010). The governance of coastal tourism: Unravelling the layers of complexity at Smiths Beach, Western Australia. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(6), pp. 773-792.

References

- Aghanasab A, Adibi Saadinejad F, Arbabi Sabzevari A. (2024). Good Governance Indicators of Tourism in the 22nd District of Tehran. *GeoRes*, 39 (2), pp. 225-231. [in Persian]
- Aminian, N., & Seyed Naghavi, M. A. (2018). Presenting Pattern of Good Governance of Tourism in Iran. *Tourism Management Studies*, 13(42), pp. 27-102. [in Persian]
- Becken, S., & Loehr, J. (2024). Tourism governance and enabling drivers for intensifying climate action. *Journal of Sustainable Tourism*, 32(9), pp. 1743 1761.
- Bichler, B. F. (2021). Designing tourism governance: The role of local residents. *Journal of Destination Marketing & Management*, pp. 64-76.
- Castelnovo, W., Misuraca, G., & Savoldelli, A. (2016). Smart cities governance: The need for a holistic approach to assessing urban participatory policymaking. *Social Science Computer Review*, 34(6), pp. 724-739.
- Chaperon, S. (2017). Tourism industry responses to public-private partnership arrangements for destination management organisations in small island economies: A case study of Jersey, Channel Islands. *International Journal of Tourism Policy*, 7(1), pp. 23-41.
- De Souaa, T. C. G., De Souza, M. J. B., & Rossetto, C. R. (2017). Índices de competitividad de destinos turísticos: comparación entre el monitor de competitividad turística de los destinos urbanos españoles e índice de competitividad de turismo nacional brasileño. *Gobernanza y participación en la gestión sostenible de destinos turísticos*, 285.
- Dos Anjos, F. A., & Kennell, J. (2019). Tourism, governance and sustainable development. *Sustainability*, 11(16), p. 4257.
- Esmaeilzadeh, H. (2023). The Role of Good Governance in Sustainable Development of Tourism (Case study: Cities of Tabriz, Bonab and Kalibar). *Sustainable Development of Geographical Environment*, 4(7), pp. 173-188. [in Persian]

- Fatahzadeh, Y., Salehi, A., Khosto, M. (2024). Identification and analysis of key drivers effective on the development of sustainable tourism with a future research approach (case study: Gilan province). *Haft Hesar Environmental Studies*, 12 (48), pp. 104-87. (In Persian).
- Farsari, I. (2023). Exploring the nexus between sustainable tourism governance, resilience and complexity research. *Tourism Recreation Research*, 48(3), pp. 352-367.
- Fuseini I. (2021). Decentralisation, entrepreneurialism and democratization processes in urban governance in Tamale, Ghana. *Area Development and Policy*; 6(2), pp. 223-242.
- Gautam, V., & Bhalla, S. (2024). Exploring the relationships among tourism involvement, residents' empowerment, quality of life and their support for sustainable tourism development. *Journal of Cleaner Production*, 434, 139770.
- Ghaderi, E., Keaei, B., Faghihi, A., & Mahmoudzadeh, S. M. (2023). Tourism Destination Governance with an Entrepreneurial Approach. *Journal of Tourism and Development*, 12(3), pp. 43-58. (In Persian).
- Haghi, M. R., & heidarzadeh, E. (2022). Factors driving the realization of sustainable urban tourism with ecotourism approach, Case study: Khansar city. *Journal of Tourism and Development*, 11(2), pp. 19-36. [in Persian]
- Hashemi Bistoni, M.R., & Shams, M. (2019). Analysis and evaluation of good urban governance indicators and its effect on the variable of tourism development in Biston city, *Geography of Tourism Space*, 9(33), pp. 17-35. [in Persian]
- Huete-Alcocer, N., López-Ruiz, V. R., & Grigorescu, A. (2019). Measurement of Satisfaction in Sustainable Tourism: A Cultural Heritage Site in Spain. *Sustainability*, 11(23), pp. 67-74.
- Meshkini, A. and Mozen, S. (2015). Analysis of optimal urban governance in the sustainability of cities, case study: Ajab Shir city. *Environmental Research*, 8(29), pp. 131-99. [in Persian]
- Mousavi, M. N., Ghalehtemouri, K. J., & Zadeh, R. H. (2024). Original Research Article investigating the effective indicators on the realization of good governance in border cities: A case study of Paveh, Iran, *Journal of Geography and Cartography*, 6(2), pp. 1-18.
- Islam, M. W., Ruhanen, L., & Ritchie, B. W. (2018). Adaptive co-management: A novel approach to tourism destination governance? *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 37, pp. 97-106.
- Marinello, S., Butturi, M. A., Gamberini, R., & Martini, U. (2023). Indicators for sustainable touristic destinations: A critical review. *Journal of Environmental Planning and Management*, 66(open in a new window) (1(open in a new window)), pp. 1-30.
- Pan, S., GAO, M., Kim, H., Shah, K. J., Pei, S., & Chiang, P. (2018). Advances and challenges in sustainable tourism toward a green economy. *The Science of the Total Environment*, 635(open in a new window), pp. 452-469.
- Pazoki, M., sheikhi, D., & zand, F. (2021). The Study of Good Governance in Sustainable Rural Tourism Development (Case Study: Sorkheh Township). *Regional Planning*, 11(43), pp. 64-78. [in Persian]
- Pilevari, N. (2016). A Model of Good Urban Governance Evaluation- District 10 of Tehran. *ORMR*: 5 (4), pp. 27-48. [in Persian]
- Resalar, N., Panahi, A., & Valizadeh, R. (2021). Evaluating the Effective Drivers on the Realization of Tourism Systematic Management with Emphasis on Good Governance Approach (Case Study: Tabriz Metropolis). *Urban tourism*, 8(3), pp. 17-32. [in Persian]
- Rezapour, Z., Renani, M., & Amiri, H. (2021). Management of Common Resources: Market, Government, or Neither? A Review of Water Resources Management Studies in Iran (with an Emphasis on Ostrom's View) (Persian). *Iranian Journal of Economic Research*; 26(88), pp. 89-127.
- Sabahi Garaghani, Y., & MARSUSI, N. (2021). Analysis of the role of human barriers in the development of sustainable tourism in Kerman. *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(35), pp. 162-186. [in Persian]
- Sharpley, R. (2023). Sustainable tourism governance: local or global? *Tourism Recreation Research*, 48(5), pp. 809-812.
- Van der Heijden J. (2021). When opportunity backfires: exploring the implementation of urban climate governance alternatives in three major US cities. *Policy and Society*, 40(1), pp. 116-135.
- Wan, Y. K. P., Li, X., Lau, V. M. C., & Dioko, L. D. (2022). Destination governance in times of

- crisis and the role of public-private partnerships in tourism recovery from Covid-19: The case of Macao. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 51, pp. 218-228.
- Wesley, A., & Pforr, C. (2010). The governance of coastal tourism: Unravelling the layers of complexity at Smiths Beach, Western Australia. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(6), pp. 773-792.
- Ziaee, M., & Asadian Ardakani, F. (2021). A framework for leveling good governance factors in the sustainable development of tourism destinations (case study: Maybod city). *Spatial Planning*, 11(1), pp. 1-26. [in Persian]

نحوه استناد به این مقاله:

حسینی سیاه‌گلی، مهناز و گودرزی، مجید (۱۴۰۵). شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های حکمروایی مطلوب گردشگری پایدار در استان خوزستان، *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۷(۱)، ۳۷-۵۹. DOI: 10.22124/GSCAJ.2025.29317.1336

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to *Geographical studies of Coastal Areas Journal*. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited

